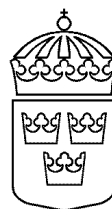

Riksdagens protokoll

1996/97:108

Tisdagen den 27 maj

Kl. 14.00 – 17.01

Protokoll
1996/97:108

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 21 maj.

2 § Meddelande om frågestund

Talmannen meddelade att vid frågestunden *torsdagen den 29 maj kl. 14.00* skulle följande statsråd närvara:

Statsrådet Thage G Peterson, socialminister Margot Wallström, statsrådet Pierre Schori, inrikesminister Jörgen Andersson, arbetsmarknadsminister Margareta Winberg, statsrådet Leif Pagrotsky och statsrådet Thomas Östros.

3 § Meddelande om plan för kammarens sammanträden 2–12 juni

Talmannen meddelade att plan för kammarens sammanträden under tiden den 2–12 juni delats ut till kammarens ledamöter.

4 § Meddelande om preliminär plan för kammarens sammanträden hösten 1997

Talmannen meddelade att en plan för kammarens sammanträden hösten 1997 delats ut till kammarens ledamöter.

5 § Meddelande om uteblivna svar på interpellationer

Till riksdagen hade inkommit följande skrivelser:

Interpellation 1996/97:317

Till riksdagen

Interpellation 1996/97:317 av Christel Anderberg om ekobrottsmyndigheten.

Interpellationen kommer att förfalla på grund av arbetsanhopning och att riksdagen har fulltecknat på den sista interpellationsdagen.

Stockholm den 16 maj 1997

Laila Freivalds

Interpellation 1996/97:319

Till riksdagen

Interpellation 1996/97:319 av Rigmor Ahlstedt om omorganisationer inom Polisen.

Interpellationen kommer att förfalla på grund av arbetsanhopning och att riksdagen har fulltecknat på den sista interpellationsdagen.

Stockholm den 16 maj 1997

Laila Freivalds

Interpellation 1996/97:355

Till riksdagen

Interpellation 1996/97:355 av Kia Andreasson om miljöbrott m.m.

Interpellationen kommer att förfalla på grund av arbetsanhopning och att riksdagen har fulltecknat på den sista interpellationsdagen.

Stockholm den 21 maj 1997

Laila Freivalds

6 § Meddelande om fördröjda svar på interpellationer

Till riksdagen hade inkommit följande skrivelser:

Interpellation 1996/97:324

Till riksdagen

Interpellation 1996/97:324 av Viola Furubjelke om centrum för traumatologi och katastrofmedicin i Linköping.

Interpellationen kommer att besvaras torsdagen den 5 juni 1997.

Skälet till dröjsmålet är att jag inte kunnat finna en debattdag som passar mig.

Stockholm den 22 maj 1997

Björn von Sydow

Interpellation 1996/97:348

Till riksdagen

Interpellation 1996/97:348 av Nikos Papadopoulos om värnpliktiga med invandrarbakgrund.

Interpellationen kommer att besvaras torsdagen den 5 juni 1997.

Skälet till dröjsmålet är att jag inte kunnat finna en debattdag som passar mig.

Stockholm den 22 maj 1997

Björn von Sydow

Till riksdagen

Interpellation 1996/97:326 av Beatrice Ask om behovet av insatser för att förbättra elevernas kunskaper i matematik.

Interpellationen kommer att besvaras måndagen den 9 juni 1997.

Skälet till dröjsmålet är att den tidigare planerade interpellationsdebattdagen är fulltecknad.

Stockholm den 23 maj 1997

Ylva Johansson

Interpellation 1996/97:327

Till riksdagen

Interpellation 1996/97:327 av Ulf Melin om betygsättning och tydliga betygsriterier i gymnasieskolan.

Interpellationen kommer att besvaras måndagen den 9 juni 1997.

Skälet till dröjsmålet är att den tidigare planerade interpellationsdebattdagen är fulltecknad.

Stockholm den 23 maj 1997

Ylva Johansson

Interpellation 1996/97:346

Till riksdagen

Interpellation 1996/97:346 av Ingrid Näslund om religionsämnet.

Interpellationen kommer att besvaras måndagen den 9 juni 1997.

Skälet till dröjsmålet är att den tidigare planerade interpellationsdebattdagen är fulltecknad.

Stockholm den 23 maj 1997

Ylva Johansson

7 § Svar på interpellationerna 1996/97:303, 318, 336, 347, 357 och 365 om fredsprocessen i Mellanöstern

*Svar på
interpellationer*

Anf. 1 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s):

Fru talman! Eva Zetterberg, Berndt Ekholm, Lars Hjertén, Ingrid Näslund, Andreas Carlgren och Yvonne Ruwaida har med anledning av krisen i fredsprocessen i Mellanöstern frågat mig om hur regeringens Mellanösternpolitik är utformad i olika avseenden.

Först vill jag tacka talman och kammarkansli som, genom att ändra i sin planering, gjorde det möjligt för mig att besvara dessa sex interpellationer i dag.

Sveriges övergripande intresse för den arabisk-israeliska konflikten är att främja fred och säkerhet i regionen. Fred i Mellanöstern har stor betydelse för hela Europas säkerhet.

Målet är att uppnå en rättvis, varaktig och allomfattande fred mellan Israel och dess grannar, inklusive det palestinska folket. Det förutsätter Israels rätt till fortsatt existens inom säkra och erkända gränser och själv-

bestämmande för palestinierna. Regeringen stöder tanken på en palestinsk statsbildning. FN:s säkerhetsråds resolutioner 242, 338 samt 425 är grundpelare i den svenska inställningen. Sverige anser att Israel skall dra sig tillbaka från de ockuperade områdena.

Den israeliska regeringens beslut att påbörja arbeten för bosättningen Har Haoma på den palestinska höjden Jabal Abu Ghneim utlöste ännu en allvarlig kris i förhandlingarna mellan Israel och palestinierna. Två av konfliktens kärnfrågor ställdes i fokus, nämligen Jerusalemfrågan och den israeliska bosättningspolitiken.

Av praktiska och realpolitiska skäl har världssamfundet valt att de facto godta Israels närvaro i västra Jerusalem. Den israeliska annekteringen av östra Jerusalem är olaglig och accepteras inte av omvärlden. Härav följer också att den israeliska lagstiftningen om medborgarskap och uppehållstillstånd, enligt folkrätten, inte är tillämplig i östra Jerusalem. Israels praxis beträffande palestiniernas uppehållstillstånd i Jerusalem måste därför förkastas.

Fjärde Genèvekonventionen tillåter inte en ockupationsmakt att överflytta delar av sin civilbefolkning till ockuperat område. I dag finns drygt 300 000 judiska bosättare på Västbanken, inklusive östra Jerusalem, samt i Gaza. Alla dessa bosättningar är olagliga enligt folkrätten.

Flera av interpellanterna tar upp de israeliska avstängningarna av palestinska områden. Den israeliska, av säkerhetsskäl motiverade, politiken att spärra av palestinska områden undergräver förutsättningarna för en fungerande palestinsk ekonomi. Det är ett självklart krav från det internationella samfundet att Israels avspärrningspolitik skall upphöra. Detta skulle underlättas av att den palestinska blockeringen av parternas säkerhetssamarbete för att förhindra terrordåd upphörde.

Fru talman! Att främja respekten för de mänskliga rättigheterna och entydigt fördöma terrorism är viktiga element i svensk utrikespolitik. Detta gäller även svensk Mellanösternpolitik.

Regeringen har framfört kritik till den palestinska myndigheten för brott mot de mänskliga rättigheterna. Palestinska och internationella organisationer som verkar för respekt för de mänskliga rättigheterna får svenskt ekonomiskt stöd.

Sverige påtalar också israeliska kränkningar av de mänskliga rättigheterna. Det gäller t.ex. olika former av tortyr.

De internationella ansträngningarna för att återuppliva fredsprocessen är intensiva. Sverige bedriver en aktiv Mellanösternpolitik inom EU:s ram. Det särskilda sändebud för fredsprocessen, som EU utsåg mot slutet av 1996, har fått en allt större roll att spela.

Även om FN har ett historiskt ansvar i Palestinafrågan styrs inte fredsprocessen av FN. Säkerhetsrådets ansvar för internationell fred och säkerhet omfattar däremot naturligtvis också denna viktiga region. Regeringen avser att fortsatt arbeta för positiva beslut i FN som stöder fredsprocessen.

Fru talman! Sammanfattningsvis kan man konstatera att fredsprocessen är blockerad sedan ett par månader tillbaka. Trots alla lösningar måste parterna inse att förhandlingarna behöver fortsätta. Mycket står på spel, och problemen förvärras så länge lösningarna består. Ett stort ansvar åvilar parterna i detta läge.

Fru talman! Jag vill tacka för svaret på interpellationen från utrikesministern. Jag konstaterar att det är välkommet att vi får en debatt här i den svenska riksdagen om fredsprocessen och möjligheten till fred i Mellanöstern mellan israeler och palestinier.

Bakgrunden till interpellationen är det besök som en riksdagsdelegation första veckan i maj gjorde i Jerusalem och i de palestinska områdena. För många av oss var det en omskakande upplevelse. Själv hade jag inte varit i Israel sedan sommaren 1966, då jag som ung student och som en stor vän av Israel och det israeliska folket besökte landet. Jag återvände med en väldigt positiv syn på Israel och på dess befolkning. Men det land som man i dag återvänder till är mycket annorlunda. Vi vet att den fortsatta ockupationen från Israels sida skapat oerhört stora problem för det palestinska folket.

Jag tror ändå att många av oss som följt detta kanske satt för stora förhoppningar till de fredsförhandlingar som inleddes och, får man väl lov att säga, avslutades i och med Osloavtalet och handskakningarna i Washington i september 1993. Men att så klart och tydligt se hur fredsprocessen i stort sett totalt avstannat och hur människor framför allt på den palestinska sidan, men även på den israeliska sidan, betraktade en fortsättning som nästan omöjlig var en nattsvarit upplevelse.

Därför känns det för mig och Vänsterpartiet samt, tror jag, för samtliga som var närvarande viktigt att Sverige fortsätter sina ansträngningar och att vi agerar på alla tänkbara arenor för att få fredsprocessen att komma i gång igen. För mig är det en viktig bakgrund att Sverige genom Folke Bernadotte och flera andra aktiva svenskar har spelat en viktig roll. I dag har vi Sten Andersson som speciellt arbetar med frågan. Jag menar att Sverige har ett särskilt och ett eget ansvar. Kanske lyser det inte riktigt fram i svaret på interpellationerna. Den svenska regeringen måste, menar jag, ta ett aktivt samt ett större och ett mera engagerat grepp om frågan.

Jag förstår mycket väl att utrikesministern inte kan svara på så många frågor som här föreligger. Jag har inte räknat dem, men jag vet att det är fråga om ett stort antal. Det är förståeligt att inte alla kan hinnas med. Flera av de frågor som jag betraktar som väsentliga får inget svar.

Jag kan börja med frågan om FN:s roll. Det är litet av en uppgiven inställning från den svenska regeringen att tala om att fredsprocessen inte styrs av FN. Men frågan måste återföras dit. Det är ändå FN som måste agera. Den resolution som antogs av generalförsamlingen i april och där Genèvekonventionen återropas måste enligt min mening vara vägledande. Det gäller att driva på framför allt Israel, med tanke på dess fortsatta ockupation, därför att Israel måste fås till förhandlingsbordet.

En fråga som jag velat lyfta fram handlar om EU:s roll. Utrikesministern pekar på det särskilda sändebudet. Men min fråga handlade inte bara om ett särskilt sändebud utan också om möjligheterna att agera, t.ex. via det handelsavtal som finns mellan EU och Israel. Eller också kunde man diskutera detta när nu Israel konsekvent vägrar acceptera omvärldens kritik och dra sig tillbaka från ockuperade områden och från Jerusalem. Vad återstår för omvärlden? Vi har förvisso ett stort ansvar. Vad anser regeringen om eventuella sanktioner? Hur skall vi utöva påtryckningar gentemot Israel för att få i gång fredsprocessen och för att få Israel att dra sig tillbaka från ockuperade områden?

Anf. 3 BERNDT EKHOLM (s):

Fru talman! Först vill jag tacka utrikesministern för svaret, som ger en mycket god överblick över svensk politik i förhållande till den här konflikten i dagens läge. Men jag får nog säga som Eva Zetterberg. Jag hade alltså gärna sett att en hel del av de frågor som vi ställt var mera konkret besvarade. Jag inser hur svårt det är att svara på en del av frågorna, men jag hade uppskattat svar på fler frågor. Kanske kan debatten ge en del svar.

En erfarenhet från den resa som jag har gjort – förmodligen har fler av resenärerna samma erfarenhet – är att Osloprocessen är i fara. När man pratar med framför allt palestinier, men faktiskt också med en hel del israeler – jag stannade en vecka längre än vad övriga i gruppen gjorde – får man en känsla av att folk inte längre tror på Osloprocessen. Man säger att det hade varit bättre att redan från början förhandla till botten i stället för att ha den typ av förtroendeskapande upplägg som nu varit. Jag har själv litet svårt att förstå det. Jag bara konstaterar att detta är den reaktion som jag mött hos de flesta. Det är ytterligt få som ger Osloprocessen sitt stöd. Det stödet kommer från dem högst upp, på båda sidorna. Detta är väldigt oroväckande. Det här innebär alltså att det inte finns något folkligt stöd och att stödet en bit upp bland de politiker som sysslar med fredsprocessen är svagt.

Vad är då alternativet till Osloprocessen? Ja, det är svårt att se vad det skulle vara.

Genom Likuds agerande har man brutit ned förtroendet mellan parterna. Processen byggde ju på att parterna hade förtroende för varandra. Palestinierna är dock en mycket svag part, och israelerna är en mycket stark part. När förtroendet mellan dessa parter är borta hamnar den svagare parten i en fullständigt omöjlig förhandlingssituation. Det leder till att läget nu är förändrat. Det förs inga bilaterala förhandlingar. Det skall bli mycket intressant att se hur det är möjligt att få i gång förhandlingarna igen. När jag var där nere skulle USA, påstods det, göra ett försök att ge sig in i de kommittéer som förhandlar. Jag vet inte hur det är med den saken. Möjligen är en väg att amerikanarna deltar i själva förhandlingsarbetet.

Jag återkommer till första frågan i min interpellation: Vilken är enligt svensk uppfattning USA:s roll i den här förhandlingsprocessen, och vilken är EU:s roll? Att USA skall vara medlare är väl ganska uppenbart. Men är det helt säkert att EU skall vara det som det nu är? EU skulle kanske i mycket större utsträckning stödja palestinierna, eftersom de i det nya läget är en mycket svag part.

Sedan några ord om bosättningspolitiken. Trots Osloavtalet fortsätter utbyggnaden av bosättningarna. Såvitt jag förstår står bosättningarna i strid med Osloavtalet, särskilt med tanke på gjorda uttalanden om att stoppa bosättningarna. Detta har fått konsekvenser i landskapet. Palestinierna bor nu mer eller mindre i "hemländer" i form av mosaiklandskap åtskilda av israeliska säkerhetszoner och av israeliska vägar. Det är klart att det föder en enorm frustration bland palestinierna när de ser att de inte kan röra sig och när de inte ser att det finns ett sammanhängande område. Sanningen är att palestiniernas situation på marken var bättre innan fredsprocessen började än vad den nu är. Nu är den nämligen mera regle-

rad än någonsin. Man har väldigt svårt att röra sig. Man undrar vad den israeliska avsikten egentligen är.

Vad kan Sverige göra för att få stopp på den här bosättningspolitiken? Finns det möjligen svenska företag eller EU-företag som säljer material eller varor eller som deltar med konsult- eller experttjänster när det gäller den utbyggnad av bosättningar och förbifartsvägar som är aktuell? Jag hoppas verkligen att det inte är så och skulle bra gärna vilja veta hur det förhåller sig. Jag undrar alltså om den svenska regeringen vet något om detta.

Anf. 4 LARS HJERTÉN (m):

Fru talman! Jag vill tacka för svaret på min interpellation. Eftersom vi är många interpellanter blir det ungefär samma typ av frågor som tas upp, även om vi försöker vinkla frågorna på litet olika sätt.

I mina två frågor undrar jag vilken roll Sverige skall spela i fredsprocessen utifrån våra nya plattformar, som vi ju inte hade då principdeklarationen antogs 1993. Numera är vi ju med i Europeiska unionen, och sedan årsskiftet är vi också med i FN:s säkerhetsråd.

Utrikesministern säger i svaret att Sveriges övergripande intresse för den arabisk-israeliska konflikten är att främja fred och säkerhet i regionen och att det påverkar hela Europas säkerhet. Det är en viktig sanning. I detta ingår sedan gammalt att vi förutsätter Israels rätt till fortsatt existens inom säkra och erkända gränser. Det är Sveriges officiella politik, som vi moderater alltid har stött. Också grannfolk och grannländer skall ha samma rätt att leva inom säkra och erkända gränser när gränsen är densamma som Israels gräns.

EU:s roll blir allt viktigare, och det ser vi som mycket positivt. Det finns ju bestämmelser inom EU:s Medelhavsavtal. EU har numera en representant i Mellanöstern, vilket också finns beskrivet i svaret.

Jag har tagit upp frågan om palestiniernas möjligheter att leva på vanliga arbeten och på att sälja sina produkter. Det gäller alltså möjligheten att få bedriva frihandel. Detta är en viktig förutsättning för alla folk. Det är också EU:s mål att man får tillgång till vägar och hamnar och att man kan utnyttja den flygplats som redan är helt klar, dvs. att den praktiskt kan tas i bruk.

Jag har själv sett t.ex. marknaden i Jenin i norra delen av Västbanken. Där finns ett överflöd av varor, som det säkert skulle vara mycket lätt att sälja på den europeiska marknaden, om man hade möjlighet till det.

Ett folk som kan försörja sig på produktion av och handel med egna varor bör få det stöd som behövs för att detta skall kunna ske. Det kan aldrig vara en politik på lång sikt att det skall leva på bidrag när det kan leva på arbete. Bidragsberoende är inte något att bygga ett samhälle och inte heller en stat på.

Jag är självfallet klar över de säkerhetskrav som Israel ställer för att en sådan politik skall kunna genomföras. Det är därför viktigt att man är *on speaking terms* med båda parter och alltså har med båda parter i alla samtal som förs.

Jag skulle vilja fråga litet mer om hur utrikesministern och regeringen ser på hur man rent praktiskt skall kunna göra det möjligt för palestinierna att sälja sina produkter på t.ex. den europeiska marknaden.

Min andra fråga gällde FN och speciellt säkerhetsrådet. Sverige har ju inte rollen som förhandlare, utan vi agerar främst via de internationella organen, särskilt EU och FN. Utrikesministern säger att fredsprocessen visserligen inte styrs av FN men tillägger att FN:s roll ändå är mycket viktig i sammanhanget. Särskilt betydelsefull är säkerhetsrådets roll.

Problemet är att två resolutioner i säkerhetsrådet har fallit på grund av veto från USA. I stället har frågan förts över till generalförsamlingen. Frågan får därigenom inte alls samma dignitet som om säkerhetsrådet hade kunnat enas om en resolution. Jag vill fråga hur regeringen ser på FN:s roll utifrån Sveriges plats i säkerhetsrådet och på att där också få med USA på en resolution.

Anf. 5 INGRID NÄSLUND (kd):

Fru talman! Också jag har ställt en interpellation med vissa frågor. Jag vill tacka så mycket för svaret på interpellationerna. Jag förstår också svårigheterna att svara på varenda enskild fråga. Jag anser att fredsprocessen är oerhört viktig, och jag menar att det för att den skall kunna återupptas igen och få ny kraft är väldigt viktigt att vi har balans i kritiken. Politiken får inte ensidigt rikta sig mot den ena parten. Det är inte ägnat att skapa förtroende, och det som såvitt jag har förstått har varit och är det största hotet mot fredsprocessen är att förtroendet mellan parterna har minskat. Jag tror att förutsättningen för att fredsprocessen skall ta fart igen är att detta förtroende på något sätt byggs upp.

Enligt all erfarenhet som man har av relationer mellan människor och också mellan grupper kan man inte skapa ett förtroende, om man ensidigt ser till den ena partens svårigheter och problem. Det är viktigt att få möjlighet att tala med båda parterna och att försöka sätta sig in i hur båda parterna upplever sin situation.

Jag upplevde detta som ett av de stora problemen under vår delegationsresa i Israel. Jag hade då också tillfälle att besöka Gaza. Det var både beklämmande och intressant att jämföra med erfarenheter från valövervakning i Gaza ett par år tidigare. Optimismen var då mycket stor, och det var med sorg jag såg att denna optimism hade förbytts i stor tveksamhet i frågan om man verkligen skulle uppnå sina mål. Det beklagar jag djupt.

En av de frågor jag ställt är vilka förtroendeskapande åtgärder utrikesministern tänker föreslå för att blåsa liv i fredsprocessen. Det är naturligtvis en stor uppgift att åta sig, något som inte ett enda land kan göra, men jag skulle gärna vilja höra om utrikesministern har några åtgärder att komma med i det sammanhanget.

När det gäller EU:s roll har det här från en del håll efterlysts att EU snarare ännu mer skulle ta sida. Jag tror inte att det är en lycklig utveckling. Jag skulle inte vilja att Sverige bidrar till det. Om man tränger in en part i ett hörn utan att kritisera båda parter för de brott mot fredsprocessen som de har begått, tror jag det gör att man får svårare att komma till tals igen.

Attitydförändringar måste ske på båda sidor om inte processen skall vara stendöd. Det skulle vara högst beklagligt, för ingen har kunnat peka på ett trovärdigt alternativ till denna fredsprocess.

De röster som vi lyssnade på under vår delegationsresa uttalade i många fall brist på förtroende. De uttalade från en del håll på palestinsk

sida också en övertygelse om att avtalet aldrig hade varit det man egentligen önskade sig. Det var alltså inte bara en förtvivlan över att det nu inte verkar gå framåt med avtalet, utan man hade också synpunkter på vad som skulle ha åstadkommits genom detta avtal.

Prot. 1996/97:108

27 maj

---

*svar på
interpellationer*

Anf. 6 ANDREAS CARLGREN (c):

Fru talman! Också jag vill tacka utrikesministern för svaret på interpellationen och för att utrikesministern är här och för den här debatten. Jag tycker att det är mycket viktigt.

Jag hade tillfälle att resa med en grupp riksdagsledamöter redan i höstas och se den då häftigt uppblossande oro som fanns. Vi reste runt och såg 60 stridsvagnar utanför Nablus, spåren av skottlossning i Ramallah, hur den här häftiga oron på olika sätt satte spår bland människor som vi mötte.

När vi var där för några veckor sedan igen var det en annan stämning som präglade landet och diskussionerna – en mycket mindre häftigt uppblossande oro men i stället, skulle jag vilja säga, en så mycket större och djupare pessimism.

Jag tror att denna pessimism grundar sig dels på att det är alltmer en kapplöpning med tiden, en fråga om att Israel håller på att i rasande tempo etablera faktum på marken. Vi nåddes bl.a. av besked från amerikanska diplomatiska källor som bedömde att Israel inom ett år – man sade t.o.m. före årets slut – kommer att ha lyckats med att på detta sätt göra det omöjligt för ett sammanhållet palestinskt samhälle att existera på Västbanken och i Gaza.

Det är inför denna oerhörda jakt på tid som det internationella samfundet måste reagera, liksom också inför den misstro som bit för bit växer mellan parterna och som i grunden undergräver det som var tanken med Osloprocessen. Denna var ju inte ett färdigt fredsavtal, men i den understöds att man skulle lyckas etablera ett förtroende mellan parterna, som sedan skulle leda till framsteg.

Det är den här bakgrunden som gör att jag önskar att Sverige skulle kunna vara en mycket starkare röst i världen när det gäller Mellanösternfrågan och gång på gång lyfta fram målet, dvs. fred och en självständig palestinsk statsbildning vid sidan av Israels självklara och starka rätt att leva inom säkra gränser. Att lyfta fram det målet är också en förutsättning för fredsprocessen i sig.

Tre uppgifter är helt avgörande för att vi skall lyckas. Den första är att EU kan spela en mycket mer aktiv roll i den fredsprocess som förestår. När förhandlingarna inleddes var tanken den att det internationella samfundet skulle vara med om att garantera jämbördigheten mellan de två parterna. I dag med enbart USA kvar som stark aktör är risken att den jämbördigheten går förlorad. Det är därför viktigt att EU får en starkare roll.

Jag skulle en gång till vilja fråga utrikesministern vilka initiativ Sverige är berett för att ta för att stärka den rollen.

Det andra är att bromsa Israels expansion av bosättningar och säkerhetsvägar som nu snabbt riskerar att trasa sönder områdena för ett palestinskt samhälle. Jag vill fråga vad regeringen är beredd att göra för att ytterligare förmå Israel att upphöra med expansionen och upphäva avstängningen av Västbanken och Gaza och restriktionerna för Jerusalem.

Den tredje viktiga uppgiften är att öppna den palestinska ekonomin. Man kan inte försörja ett folk när apelsiner och exportprodukter ruttnar och inte kan exporteras, och frågan blir: Vilka ytterligare initiativ är regeringen beredd att ta för att ändra på detta?

Anf. 7 YVONNE RUWAIDA (mp):

Fru talman! Jag vill tacka utrikesministern för hennes närvaro här i dag. Det var väldigt trevligt att hon kunde få tid att komma med sitt väldigt tajta schema. Jag vill också tacka för svaret.

Jag tycker att det är väldigt trevligt att det är så många olika partier här i dag för att debattera frågan om Mellanöstern. Mycket av det som jag hade tänkt säga har redan sagts, så jag instämmer med det som Eva Zetterberg, Berndt Ekholm, Andreas Carlgren och Lars Hjertén har sagt.

Det jag skulle vilja betona, även om det har sagts tidigare, är just expansionen av bosättningarna och speciellt av de s.k. *bye pass*-vägarna på Västbanken. Denna expansion måste kunna upphöra omedelbart – jag tror att det här är en otroligt viktig fråga – annars kommer vi att hamna i en bantustatsliknande situation med ett stort antal israeler som bor på Västbanken och Gaza och med bosättningar som bara expanderar.

Vi var själva på en bosättning, Male Adumin. På denna bosättning, som ligger mitt på Västbanken, talade man om området som om det vore Israel. Man byggde och satsade på framtiden. Fler och fler människor flyttar just nu ut till Gaza och Västbanken, och det här är en fara för fredsprocessen om man vill starta med två länder. Annars hamnar man i en situation där man – vilket jag inte har någonting emot, men tror är svårare – har ett land där både palestinier och israeler bor sida vid sida med samma rättigheter. Jag tror inte att Israel vill ha detta. Jag tror att man kommer att motverka detta.

Vi träffade även ordföranden i koalitionen, Eital Felner, på denna resa. Han talade om Västbanken som om den vore en del av det heliga Israel, och som om man genom Israels existens inom nuvarande gränser redan hade kompromissat. Det har också kommit fram uppgifter om att man har en genomtänkt strategi från Israels regerings sida för att ta stora delar, 40–50 %, av Västbanken och inlemma dem i Israel. Då menar man också den del av Västbanken som ligger vid Jordaniens gräns. Detta skulle innebära att man bara vill låta palestinierna ha självstyre över vissa få områden. När man bygger vägar och bygger ut bosättningar i denna rasande takt kommer man att ha denna politik, och detta måste sluta omedelbart.

Jag skulle gärna vilja att utrikesministern svarar på de frågor som har ställts angående just hur man från Sveriges, EU:s och FN:s sida kan agera nu och om man kan tänka sig att kanske eventuellt även överväga sanktioner. Det Israel gör i dag är att man bryter mot internationella konventioner på ett sätt som man inte bör göra. Detta är ett tyst krig, för man kan alltid säga till omgivningen: Vi bygger bara vägar. Vi bara bygger. Det här är säkerhetsvägar och *bye pass*-vägar. Men vad man gör är att man så att säga tar ockuperat område i anspråk.

Sedan vill jag gå över till kränkningarna av mänskliga rättigheter från den palestinska myndigheten. Tyvärr förekommer grova kränkningar av palestinier från den palestinska myndigheten, både vad gäller yttrandefrihet och organisationsfrihet, och det är ett väldigt stort problem. Palestini-

erna upplever att de blir lidande under en dubbel ockupation, både av den palestinska myndigheten och av den israeliska ockupationen och dess politik. Sverige ger ju bistånd, och jag undrar om Sverige kan överväga att ställa krav på att myndigheten skall respektera yttrande- och organisationsfrihet inom de palestinska områdena för att ge bistånd. Även andra biståndslämnare skulle kunna agera på detta sätt.

Prot. 1996/97:108

27 maj

---

*svar på
interpellationer*

Anf. 8 HÅKAN HOLMBERG (fp):

Fru talman! Jag är inte säker på att jag formellt kan tacka utrikesministern för svaret eftersom jag inte är interpellant, vilket i sin tur hänger samman med att jag inte har deltagit i den resa som har nämnts. Den som gjorde det från Folkpartiets sida var Ola Ström, som inte har möjlighet att vara närvarande vid det här tillfället.

Däremot vill jag gärna ta tillfället i akt att instämma i utrikesministerns allmänna deklaration och konstatera – vilket naturligtvis inte är någon stor överraskning – att för Folkpartiet är Israels rätt att existera inom säkra och erkända gränser fundamental för varje resonemang om hur denna konflikt skall kunna lösas. Lika väsentligt är att en palestinsk stat kan upprättas vid sidan av Israel och att den kan fungera, både ekonomiskt och i andra avseenden, på ett normalt och rimligt sätt. Det måste också i och för sig, så småningom när vi är där, innebära lösningar på bosättningsproblem och sådant. Judar måste ha rätt att leva på palestinskt område precis som palestinier har rätt att leva i Israel, precis som mellan vilka normala grannstater som helst. Men vi är ju inte där än.

Mycket av det som skulle kunna sägas här har uttryckts i en motion som vi skrev i höstas under djup oro över den blockering som fredsprocessen redan då föreföll vara på väg in i. Det finns en rad orsaker till detta: terrordåden förra våren, uppenbar tveksamhet eller ovilja från Israels nya regering inför Osloavtalet osv. Ändå tror jag att det finns en överväldigande majoritet av både israeler och palestinier som vill ha fred och normal samexistens mellan Israel och Palestina. Tanken på en palestinsk stat är mer kontroversiell i Israel, men jag tror att även den tanken skulle kunna accepteras av betydligt fler israeler än i dag om andra problem blev lösta.

All kritik mot Israel är naturligtvis inte lika berättigad, men mycket kritik är berättigad. All israelisk kritik mot PLO är inte heller berättigad. Vad det handlar om i dag är nog inte att förlora sig i juridiska utläggningar om saker och ting långt tillbaka utan att visa politisk vilja att komma framåt i processen. Den nu aktuella bosättningen utanför Jerusalem, Har Haoma, är väl kanske inte värre eller mer värd att kritisera i och för sig än andra bosättningar, även om det ibland framställs så. Men det grundläggande är ju att bosättningspolitiken som sådan är felaktig och inte kan accepteras. Det är naturligtvis politiskt mycket okänsligt av den nuvarande israeliska regeringen att driva fram denna bosättning.

Som Yvonne Ruwaida påpekade finns det befogad kritik att rikta mot också den palestinska myndigheten. Det är naturligtvis fundamentalt för möjligheten att på längre sikt kunna etablera en förtroendefull samexistens mellan två folk att rimliga elementära krav på demokrati och mänskliga rättigheter respekteras både i Israel och det jag hoppas blir en palestinsk stat. Här finns uppenbarligen ett område också för Sverige att ställa krav på den palestinska sidan.

Jag vill dessutom uppmärksamma en av de saker som under hela konfliktens historia har varit central, nämligen den paragraf i PLO-stadgan som har talat om att Israels rätt att existera skall upphävas och landet avskaffas. Den utlovade strykningen av denna paragraf är ju inte verkställd ännu, och jag skulle nog tycka att det vore en rimlig åtgärd även från svensk sida att vid kontakter med den palestinska sidan aktualisera detta. Jag vill alltså till övriga frågor lägga frågan: Hur vill utrikesministern driva krav av den typen?

Anf. 9 MIKAEL ODENBERG (m):

Fru talman! Eftersom det i de interpellationer som har ställts till utrikesministern återfinns frågeställningar om svenskt agerande via den europeiska unionens handelsavtal med Israel, och det också under interpellationsdebatten här har framförts tankar på bojkottaktioner, explicit från Miljöpartiets deltagare och implicit från en annan deltagare, Vänsterpartiets Eva Zetterberg, tycker jag att det vore angeläget om utrikesministern här tydligt kunde markera mot varje tanke på att Sverige på något sätt skulle agera initiativtagare till eller deltagare i handelspolitiska bojkottaktioner mot den enda demokratiska statsbildning som finns i det här området.

När detta är sagt vill jag säga att det givetvis inte finns något alternativ till den fredsprocess som tog sin början i samband med Osloavtalet. Jag tycker i likhet med övriga deltagare i debatten att det är oerhört angeläget att Sverige dels tar varje tillfälle i akt för att påtala de kränkningar av mänskliga rättigheter som sker, dels försöker utnyttja de positioner vi har i FN, EU och annorstädes för att främja fredsprocessen.

En viktig utgångspunkt är att man lever upp till de formella punkterna i Osloavtalet. Här är det ett bekymmer med det avbrutna säkerhetssamarbetet liksom det är ett bekymmer, som Håkan Holmberg nämnde, att man fortfarande inte har verkställt upphävandet av den paragraf i PLO-stadgan som förutsätter att statsbildningen i Israel upphör. Samtidigt har det inte minst från israelisk sida skett en väldig fokusering på Osloavtalets formella punkter. Sanningen är antagligen den att problemet i dag är ett annat, nämligen att man inte lever upp till andan i avtalet, att försöken att vidta olika typer av förtroendeskapande åtgärder har uteblivit, inte minst från israelisk sida. Det finns i dag en brist på ledarskap som jag tror i hög grad bidrar till den situation som fredsprocessen nu befinner sig i.

Avslutningsvis, fru talman, vill jag säga att jag ändå kan utläsa i utrikesministerns svar parternas eget ansvar för fredsprocessen. Vad vi i omvärlden kan göra är att främja den, att bidra till att den får ny fart, men det är ytterst ett ansvar för parterna. Det gagnar sannolikt inte fredsprocessen i Mellanöstern om Sverige eller andra utomstående länder i dag skulle göra entydiga ställningstaganden i just sådana frågor som i avtalet har förutsatts bli föremål för överläggningar mellan de inblandade parterna.

Anf. 10 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s):

Fru talman! Läget med den avstannade fredsprocessen i Mellanöstern är mycket allvarligt. Det ser vi alla när vi följer medierna och känner oron. Man känner det ännu mer när man besöker området, vilket flertalet

deltagare i debatten har gjort nyligen. Jag var själv för ett år sedan i Israel och i det palestinska området.

Det är naturligtvis frustrerande för inte minst den unga palestinska befolkningen som känner att det framtidshopp som den för ett år sedan hade nu har snöpts. Det handlar inte bara om att blockeringen innebär status quo, dessvärre flyttas saker och ting tillbaka på ett negativt sätt. Bosättningspolitiken fortsätter. De vägbyggen som delar områden fortsätter. Det här är på ockuperade områden där detta enligt folkrätten inte skulle få vara möjligt att göra. Avspärningarna innebär att alltfler människor mister sin utkomst. Det är ett socialt och ekonomiskt tryck på den palestinska befolkningen som väldigt lätt kan leda till explosioner. Det här är farligt.

I debatten här kan vi konstatera att grundvalarna för vår Mellanösternpolitik är vi helt överens om. Sedan finns det vissa nyanser. Jag hade mycket gärna lämnat ett mycket längre svar till interpellanterna för att svara på alla frågorna. Jag kan också tala om att mina tjänstemän förberedde ett dubbelt så långt svar som det jag nu läste upp, men debattreglerna är sådana att jag inte får avge ett så långt svar. Vi får hålla oss till reglerna.

Vad kan vi då göra? Bilateralt har Sverige haft, och har, ett stort engagemang. Det är numera allmänt känt att det fram till för ett år sedan i Sverige pågick förhandlingar, som var mycket hemliga, mellan palestinier och israeler. Det var ett uttryck för den svenska regeringens engagemang att vi var värddar för den typen av samtal, som skulle handla om avtalet för de framtida relationerna mellan Israel och palestinierna och en lösning på frågorna. Nu avbröts detta genom att valutgången blev sådan att det kom till en ny regering i Israel. Sedan har det inte varit möjligt att fortsätta den här typen av samtal som måste bygga på förtroende mellan parterna.

Sverige fortsätter naturligtvis i alla fall med de kontakter vi har med såväl den israeliska regeringen som palestinska myndigheter. Inte kanske bara den israeliska regeringen: jag tror att det är viktigt med kontakter med hela det israeliska samhället.

Vi är också en stor biståndsgivare till palestinierna. Vi ger i det sammanhanget inte bara stöd åt palestinierna och utvecklingen där utan ställer också krav på att mänskliga rättigheter skall respekteras, att terrorismen skall bekämpas. Vi har vidare ett trepartssamarbete mellan Sverige, Israel och Palestina på biståndsområdet som i det här sammanhanget kan vara positivt att peka på och där Pierre Schori nyligen fick höra att Israel är nöjd med det samarbetets utveckling.

Från EU:s sida går det inte att använda det aktuella handelsavtalet, det är inte ratificerat av alla länder, det är inte i kraft. Men EU kan på många andra sätt påverka Israel och för den delen även Palestina, och det gör det också. Vad det handlar om är mest politisk påverkan. Att nu tala om sanktionskrav är ett stickspår som är orealistiskt, det är inte den vägen vi skall gå.

EU är viktigt. USA är naturligtvis också en viktig part, framför allt när det gäller relationerna till Israel. På det viset har vi litet olika roller, men båda måste föra en balanserad politik som stämmer med både israeler och palestinier.

Jag får återkomma till FN-frågorna i nästa replik.

Fru talman! Utrikesministern inledde med att ta upp frågan om barns och ungdomars situation och den desperation som man känner framför allt från den palestinska sidan men också från den israeliska sidan med tanke på barn och ungdomar som tvingas växa upp i en värld där de hela tiden skall tänka på sin fysiska säkerhet.

Jag hade med en fråga om hur hälsotillståndet för barn konkret påverkas. Enligt statistiken har hälsan för palestinska barn i Gazaområdet försämrats sedan Osloavtalet trädde i kraft. Sådana konkreta resultat av en ekonomisk försämring måste verkligen uppmärksammas. Det påverkar både rent fysiskt och psykiskt den värld barnen i Mellanöstern växer upp till. Där har även vi utanför området definitivt ett stort ansvar.

Jag vill påminna om en annan fråga som jag ser som viktig och som jag inte fått något svar på. Det är lagstiftningen gällande frivilligorganisationer i palestinska områden, där flera av oss är djupt oroade inte bara över kränkningar av mänskliga rättigheter från palestinska myndigheter vad gäller användandet av tortyr osv. utan också över det faktum att man inte tänker acceptera frivilligorganisationernas fortsatta arbete på det sätt det hittills bedrivits. Det är allvarligt. Vi som har sett mycket av det goda svenska bistånd – och från andra håll – som pågår framför allt genom frivilligorganisationer vill värna det och förväntar oss att den svenska regeringen på något sätt driver dessa frågor.

Jag vill återgå till frågan om palestinsk stat. Flera har varit inne på det. Det är oerhört brådskande. Det rör sig om att kanske inte alls ha någon tid kvar för att kunna ha det politiska alternativet över huvud taget, om man inte får ett omedelbart stopp för Israels ockupation och fortsatta utbyggnad av bosättningar. Där måste omvärlden agera mer kraftfullt.

Vad gäller möjligheterna via EU är handelsavtalet kanske inte den rätta kanalen, men EU måste komma in som en stark part. Jag tycker att man kan diskutera om EU:s roll snarare borde vara att stötta den svaga parten, den palestinska, som är utsatt för en ockupation eftersom Israel har USA:s starka stöd. Därmed inte sagt att man skall ge upp kampen om USA:s stöd och försöken att få USA att påverka och agera. Där hoppas jag att utrikesministern återkommer till möjligheterna inom FN när vi nu förlorade den första möjligheten med generalförsamlingens uttalande. Finns det möjlighet att komma tillbaka? Hur skall vi kunna fortsätta att verka där? Jag menar att man inte kan utesluta sanktioner i någon form. Det har uppenbarligen varit så att man från israelisk sida inte har lyssnat på en nästan entydig omvärld som agerat genom vänskapliga förhållanden och mycket kritiska uttalanden om Israel. Vad återstår att göra? Det är som sagt oerhört brådskande.

Till sist vill jag återupprepa frågan om Jerusalem. Utrikesministern säger att av praktiska och realpolitiska skäl har världssamfundet valt att de facto hota Israels närvaro i västra Jerusalem. Vad gör man åt det som händer just nu? Palestinierna fråntas successivt rätten till Jerusalem. Vi vet att Jerusalem är en helig stad för flera religioner, men det är också en hemvist för människor som har bott där i generationer. Omvärlden kan inte stillatigande åse att Jerusalem håller på att bli en helt judisk stad, trots omvärldens starka fördömanden och trots att det enligt folkrätten entydigt sägs att detta inte bör vara fallet.

Fru talman! Först vill jag göra en kommentar riktad till Håkan Holmberg, så att den antecknas till protokollet. När det gäller PLO-stadgan är det otvetydigt så att ett formellt beslut är fattat om Israels rätt att existera, och det beslutet gäller.

Sedan är det viktigt med EU:s och USA:s roll, eftersom parterna är så väldigt ojämlika, särskilt i dagens situation när palestinierna i praktiken har en mycket svag förhandlingsposition. Israel dikterar faktiskt, om inte fullt ut så i mångt och mycket, villkoren. Då är det viktigt att EU kan spela en roll som en stödjande part. Med detta menar jag inte att man skall gå så långt att man omöjliggör sina kontakter med den andra parten, självfallet inte.

Jag vill ta upp en annan sak som hitintills inte har nämnts, och det är stängningarna av Västbanken, Gaza och i och för sig också Jerusalem. Jag reste med en palestinsk rådsledamot i hans bil. Han ville skjutsa mig från Betlehem och till mitt hotell i Jerusalem. När vi kom till checkpointen släpptes inte rådsledamoten igenom, utan jag fick lifta till hotellet i Jerusalem. Det var bara ett exempel på hur barock situationen är. Israelerna litar alltså inte ens på en parlamentariker, utan de tror att han är en potentiell terrorist. Eller varför får han inte skjutsa mig till hotellet?

Dessa stängningar är också allvarliga på ett annat sätt. De medför enorma kostnader för det palestinska samhället. Det är ju litet märkligt att vi skall satsa oerhört mycket pengar på bistånd från Sverige och från EU-länderna för att hjälpa palestinierna, samtidigt som de kostnader som Israel åsamkar palestinierna i samband med dessa stängningar är mångdubbelt högre. Det finns en obalans där som gör att jag tycker att den svenska regeringen och EU kan påtala för israelerna att stängningarna kostar världssamfundet – inte bara israelerna och palestinierna – mycket pengar. Alla får bidra till dessa kostnader.

En annan faktor är att avstängningarna på intet sätt bidrar till att Israel blir säkrare. Om ni har varit i området vet ni mycket väl att det inte är någon match att röra sig över kullarna från Västbanken in i Israel. Om man verkligen vill uträtta någonting går man naturligtvis inte genom checkpointerna utan man tar sig in andra vägar. Jag tror inte heller att det är alldeles uteslutet att ta sig in från Gaza. Därför innebär dessa stängningar bara en politik som inger israelerna en falsk trygghet. I verkligheten ökar frustrationen hos palestinierna. De blir mer och mer frustrerade över att de inte kan komma in i Jerusalem och Gazaområdet för att jobba och röra sig över huvud taget. Detta leder naturligtvis till att man underbygger terrorism. Det har precis motsatt effekt.

Jag tror att avstängningarna är en ren bestraffningsaktion som är kontraproduktiv. Det vore väldigt bra om man på något sätt kunde övertyga israelerna om att detta är en felaktig politik. Säkerhet måste byggas på annat sätt, framför allt via fredsprocesser men också genom andra åtgärder.

Jag vill också ta upp de palestinska brotten mot de mänskliga rättigheterna. De är helt oacceptabla. Vi kan aldrig acceptera att palestinierna begår brott mot mänskliga rättigheter, trots att – och det råder inga tvivel om det – israelerna uppmuntrar den palestinska auktoriteten och administrationen till att vara mycket tuff, så tuff att man överskrider gränserna. Men detta kan aldrig försvaras.

Jag vill dessutom stryka under det som någon tidigare talare tog upp om frivilligorganisationerna. Det finns en mycket stark kritik mot PNA när det gäller frivilligorganisationerna. Eftersom dessa underbygger den demokratiska utvecklingen är det väldigt viktigt att den svenska regeringen genom sina kanaler påtalar för den palestinska auktoriteten och administrationen att man måste ha ett bra samarbete med frivilligorganisationerna.

Anf. 13 LARS HJERTÉN (m):

Fru talman! Mellanöstern, Israel och de palestinska områdena är ett fascinerande område. Jag har rest i dessa områden under många år. Jag var där för första gången för 25 år sedan – visserligen något senare än Eva Zetterberg, men ändå. Jag har varit där fem gånger på olika studieresor, och jag har fått kontakt med väldigt många människor.

Det är som flera här har sagt, att det finns en stor grupp av folk – både palestinier och israeler – som inte vill någonting annat än att ha fred. De som vill ha fred är också den stora majoriteten, och det är den som måste få vårt stöd. Därför är det allvarligt – precis som utrikesministern säger – att fredsprocessen har stannat av.

Det är klart att det är parterna själva som måste lösa konflikten. Vi kan inte lösa den åt dem. Däremot är det nödvändigt att de får stöd.

Under den senaste resan som vi sju parlamentariker och representanter för olika frivilliga organisationer gjorde fick vi klart för oss att det är nödvändigt att EU, FN och USA stöder parterna så att de kan gå vidare i fredsprocessen. Det fanns en allmän uppfattning om att världssamfundet inte backar upp fredsprocessen. Det var flera som sade att man har lagt ned sin verksamhet efter Osloavtalet.

Palestinierna är utan tvivel de som är mest negativa till att fredsprocessen har lagts ned, medan man kan se litet mer positiva tankegångar från israelernas sida. För att palestinierna skall bli positiva måste det hända någonting. De måste ha någonting positivt att peka på. Där kan Sverige utan tvivel spela en roll via de organisationer som vi finns med i.

Jag tror på trepartssamarbetet. Jag läste den rapport som Pierre Schori har avgett efter sin resa i området. Förra året träffade han i Sverige olika representanter för ungdomsorganisationer, bl.a. Likuds ungdomsförbunds ordförande som var i Sverige. Han var villig att samtala med motsvarigheten i det palestinska samfundet. Det är kanske ungdomarna som har en möjlighet att lösa frågan, eftersom det är för deras skull som man löser långsiktiga frågor. Det är ungdomarna som skall leva i landet förhoppningsvis under många år framöver.

Jag vill då upprepa den fråga som utrikesministern så småningom skulle gå in på: Vad kan vi göra i FN:s säkerhetsråd så att vi får ett kraftfullt agerande som också stöds av USA, vilket ju är helt nödvändigt om det skall bli en resolution?

Anf. 14 INGRID NÄSLUND (kd):

Fru talman! Jag vill först uttrycka min tacksamhet över att utrikesministern inte har ställt sig bakom några idéer om eventuella sanktioner mot israelerna. Det skulle vara oerhört olyckligt i det här läget. Jag har själv starkt förvånat mig över att humanitära organisationer efter hemkomsten

från vår resa har uttryckt en önskan om att man skulle överväga sådana mått och steg.

Jag anser att sanktioner är ett trubbigt instrument. De flesta av oss vill ta till sådana endast i absolut yttersta nödfall. Om sanktioner skulle användas i det här fallet är jag övertygad om att de i första hand skulle drabba Gazas och Västbankens barn, och det är det ju ingen som önskar. Vi önskar ju inte heller att barn i Israel skall drabbas av sanktioner. Dessutom anser jag att sanktioner vore ett alldeles felaktigt medel i den här situationen. Det skulle vara den absoluta dödsstöten åt det som finns kvar av fredsprocessen, det är jag helt övertygad om.

Det nämndes här att det som man hade önskat skulle tas bort ur PLO:s stadgar när det gäller utplånandet av Israel fortfarande finns kvar, även om det har beslutats att det skall tas bort. Jag tycker att det är någonting som man inte får negligera. För att israelerna verkligen skall tro att palestinierna menar allvar med att man skall kunna leva sida vid sida i fred måste det absolut bort ur PLO-stadgan. Det är någonting som vi från svensk sida skulle kunna påpeka.

En annan sak som har lyfts fram här – vilket också utrikesministern nämnde – är att det är viktigt att man samarbetar om säkerhetsanordningarna. Detta var en sak som ingick i Osloavtalet.

Det är också någonting som man då kan kräva av palestinierna, dvs. att de ställer upp på att samarbeta om säkerhetsanordningarna. Samtidigt skall det naturligtvis ställas krav på Israel, som vi har hört många nämna här.

Jag har också funderat över någonting som ibland lyfts fram från israelisk sida när det gäller en grund för brist på förtroende, och det är det som brukar betecknas som fasplanen. Den bestod från PLO:s sida av att man skulle utropa ett självstyrande eller ett fritt Palestina och att man skulle börja göra det i de områden som nu är självstyrande. Det har också skett. Men sedan har man också talat om en andra fas, där man skulle gå vidare med de områden som nu är Israels. Arafat nämnde denna fasplan bara några dagar innan Osloavtalet undertecknades, som någonting som man skulle gå vidare med och som var helt i enlighet med det man ville verka för. Sådana uttalanden är naturligtvis inte förtroendeskapande. Det är viktigt att båda sidor uttalar sig på ett sådant sätt att förtroende skapas för fredsprocessen.

Jag undrar om inte just det faktum att Stockholmsförhandlingarna, som utrikesministern nämnde, var hemliga och att det som hände innan Osloavtalet skedde var hemligt, betydde oerhört mycket för framgången. Om hela världen lägger sig i tror jag att förutsättningarna för en fredlig uppgörelse minskas i stället för ökas.

Anf. 15 ANDREAS CARLGREN (c):

Fru talman! Jag vill först av allt gå in på det som utrikesministern nämnde i sitt senaste inlägg, och det var just den breda enigheten i svensk Mellanösternpolitik. Jag tycker att det är viktigt att i den här debatten i dag säga att de hållningar som utrikesministern har beskrivit är någonting som vi här i riksdagen står mycket brett bakom. Det är också viktigt att det får vara något som ger Sverige kraft, när vi nu skall och måste agera mycket starkt internationellt för att göra den insats vi kan som en del av världssamfundet.

Jag vill nämna en fråga som flera har tagit upp, inte därför att det har varit något stort ämne men bara för att göra positionen klar. Det är självklart att inte förespråka någon bojkott eller några sanktioner mot Israel. Jag tror att det skulle skada den process som man nu är inne i. Men jag har inte heller uppfattat att det är något stort ämne som nu är aktuellt eller som därför skulle ha varit något stort hot.

Däremot kan det vara väsentligt från en annan synpunkt, och det är att just en sådan åtgärd snarare skulle riskera att sluta det israeliska samhället kring sig självt, skulle ytterligare öka misstron mot omvärlden, skulle ytterligare göra det svårt med förtroendet mellan Israel och omvärlden. Jag tror att det skulle skada fredsprocessen.

Tvärtom tror jag att det är mycket viktigt att också vi som svenska partier och förtroendevalda och andra svenska organisationer i samhället har många och intensiva kontakter i det israeliska samhället, för att vi ytterligare skall förstå varandra men också göra det vi kan för att skapa förtroende för att omvärlden inte vill Israel illa. Det är tvärtom fråga om en självklar uppställning internationellt för Israels rätt att leva inom säkra och erkända gränser.

Sedan vill jag bara kort säga något om den PLO-stadga som här har diskuterats. Ibland har jag råkat ut för att Ingrid Näslund har ifrågasatt övriga delegationsledamöters förmåga att ställa rätt frågor. Nu måste jag säga att jag tycker att det är svårt att vara säker på att Ingrid Näslund har uppfattat de svar som vi mycket tydligt har fått.

Vi har av svenska diplomater informerats om att detta inte längre är ett aktuellt ämne. Man är överens om att PLO har verkställt det som förutsattes i Oslo-avtalet. Det är numera ingenting som man ifrågasätter från amerikansk sida. Därför finns det inget skäl att i svenska riksdagen försöka ge intryck av något annat.

Det är också viktigt att vi som svenskar är mycket klara i vår kritik av de övergrepp som sker från de palestinska myndigheternas sida när det gäller de mänskliga rättigheterna. Det är bra synpunkter som Yvonne Ruwaida har framfört. Det är viktigt att vi har den hållning som utrikesministern har visat i sitt interpellationssvar.

Till sist: Det gäller att vi agerar kring det som nu är allra mest förestående. Jag tror inte att det är möjligt att uppnå en förtroendefull fred om det inte finns möjligheter att öppna den palestinska ekonomin. I Osloavtalet förutsattes att det skulle skapas en säker passage mellan Gaza och Västbanken. Det har ännu inte verkställts. Frågan är vilka ytterligare initiativ den svenska regeringen kan ta för att det skall bli möjligt.

Likadant måste man från palestinsk sida få möjlighet att öppna en internationell flygplats och en exporthamn. Så länge man inte kan exportera sina produkter kan man inte bygga upp en stark ekonomi, och så länge kommer också biståndspengar från den övriga världen att gå till spillo. Det är inte att lägga sig i om man kräver att det måste ske en ändring så att det bistånd som behöver komma fram också får verkan.

Anf. 16 YVONNE RUWAIDA (mp):

Fru talman! Jag har fått många indikationer på att israeler i dag inte längre är rädda för Israels existens. Däremot är de rädda för sin egen personliga frihet. Därför tycker jag att det är motsägelsefullt när den israeliska regeringen för en politik där det inte finns en säker och trygg

gräns mellan Israel och de ockuperade områdena. Det finns ingen säker och trygg gräns. Jag kan ge ett exempel.

En kompis till mig heter Rania, är 22 år och är läkarstuderande. Hon pluggar i Abu Diz, som ligger i västra Jerusalem. Hon är där illegalt. Hon kommer egentligen från Gaza. Hon började plugga på Västbanken därför att utbildningen finns där. När hon skall ha praktik skall hon in till östra Jerusalem, som är en del av Israel. Abu Diz ligger utanför det som är en del av Israel. Hon går över Oljeberget. Ibland tar hon en väg, men ibland finns där en *checkpoint*, och då kan hon inte gå på vägen utan går via olika hus eller över markerna. Rania var med och visade delegationen runt i gamla staden.

Som palestinier tar man sig från Västbanken in till Israel hur lätt som helst. Det finns inte en gräns. Däremot kan man bli stoppad, hamna i fängelse och få böter på 500 dollar om man blir tagen. Men det går att komma in.

Jag brukar ibland ställa frågan: Varför talar ingen om allt det våld som inte finns, om alla de unga palestinier som lever i en situation där de inte ens kan röra sig fritt, kanske inte ens plugga eller träffa sin familj – som Rania, som har starka familjeband? Varför talar ingen om allt våld som inte finns? Varför garanterar inte Israel en säker gräns mellan Västbanken och Israel? Det skulle trygga israelernas personliga frihet mycket bättre än med den politik som man nu för.

Jag tror att bakgrunden till detta är att Israel har för avsikt att annektera stora delar av Västbanken till Israel. Man vill inte annektera hela området, därför att man måste då ge den palestinska befolkningen medborgarskap i den israeliska staten. Då skulle Israel inte längre vara en judisk stat, därför att judarna skulle inte vara i majoritet i det området. Man vill ha en sorts blandning av ockupation och annektering.

Den här politiken har pågått ända sedan 1993 i en rasande takt. Här måste det internationella samfundet och Sverige agera.

Jag vill fråga om utrikesministern inte kan överväga sanktioner. Jag tror inte att sanktioner egentligen är det allra bästa, men just nu måste man få stopp på den utveckling som nu sker. Att överväga sanktioner i någon form tror jag skulle vara en signal till Israel. Man lyssnar inte i dag på ord från det internationella samfundet, och man bryter mot folkrätten och olika internationella konventioner.

Jag har inte fått något svar på den fråga som jag ställde till utrikesministern om bistånd, om utrikesministern kan tänka sig att ställa krav på det bistånd som man ger till den palestinska myndigheten, om man också kan ställa krav på att den palestinska myndigheten skall garantera yttredefrihet och organisationsfrihet.

Man skall inte glömma bort att delar av den hårdföra militanta inställning som den palestinska myndigheten har gentemot sin egen befolkning också är ett krav på Israels regering. Israel ringer hela tiden och säger att man borde ta tag i olika personer. Israel har som ockupationsmakt tidigare brutit mot mänskliga rättigheter genom att gripa människor utan att hålla rätttegång. Nu har man gett den rollen till den palestinska myndigheten, som enligt Osloavtalet skall följa det här.

Vad tänker utrikesministern göra där?

Anf. 17 HÅKAN HOLMBERG (fp):

Fru talman! Som icke interpellant vill jag bara utnyttja de sista minuterna av min taletid till att uttala mitt instämmande i utrikesministerns syn på detta med bojkott. Sådana metoder skall naturligtvis användas, om de alls skall användas, med oerhört stor försiktighet och i mycket speciella situationer, där man tror att det kan leda till påtagliga resultat. Jag är helt övertygad om att det i den situation som råder i Mellanöstern är kontakter och öppenhet med både den israeliska och den palestinska sidan som är den enda verkningsfulla metoden att nå fram med synpunkter och att medverka till att man på båda sidor om konflikten känner att man har möjlighet att bli accepterad i världssamfundet och att världssamfundet vill att båda dessa folk skall leva i fred med varandra.

Frågan om PLO-stadgan har varit uppe. I reella termer har ju beslutet fattats. Det är inte längre en kontroversiell fråga. Men ändå har processen att verkställa PLO:s stadga fullt ut stannat av någonstans strax före målet. Det kan ju finnas alla möjliga bevekelsegrunder till detta, t.ex. interna motsättningar, vilja att behålla ett kort som man kan ge i sista sekunden eller annat. Men på grund av att denna fråga har haft en så oerhörd betydelse genom åren är det naturligtvis ändå rimligt att ställa kravet att denna process, som ju ändå inte är kontroversiell längre – det säger ju inte någon i PLO heller – förs till sin naturliga slutpunkt. Detta är lika viktigt som att driva det som många har varit inne på, nämligen mänskliga rättigheter och respekt för demokrati också på palestinskt område.

Frågan om Jerusalems ställning var uppe här. Om jag får använda taletidens sista sekunder vill jag bara konstatera att det är oerhört viktigt att hålla på linjen att Jerusalem skall vara en odelad stad. Vi har haft alltför mycket delade städer i historien, i alla fall i närheten av oss, och det var inte bra. Jerusalem som är en så oerhört speciell stad skulle väl kunna vara speciell också på det sättet att den kunde vara centrum eller huvudstad för två länder med mycket nära relationer till varandra.

Anf. 18 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s):

Fru talman! Beträffande fredsprocessen och dess framgång handlar det om att påverka parterna. Det är ändå de som äger frågan. Vi kan aldrig komma ifrån att det är deras ansvar. Det handlar då inte bara om de politiska ledningarna. Jag tror att det också handlar mycket om att de många människorna får komma till tals i de palestinska områdena och i Israel, därför att de vill fred, och vi skall stärka deras röster.

Sedan handlar det naturligtvis också om att omvärlden måste vara tydlig, så att man kan klargöra kritiken mot alla brott mot det som man har kommit överens om vad gäller fredsprocessen och oviljan att fortsätta fredsprocessen. Här är FN viktigt, även om FN dessvärre inte riktigt kan samla sig till beslut som har en stark genomslagskraft. Det måste nämligen fattas beslut i säkerhetsrådet, och vi har två gånger under denna vår försökt att få till stånd beslut i säkerhetsrådet. Båda gångerna har USA lagt in sitt veto, så det har alltså inte varit möjligt. Generalförsamlingen fattade då ett beslut, vilket är bra. Vi röstade för det, men detta beslut har ju inte riktigt samma effekt. Vi skall inte ge upp vad gäller FN:s möjligheter, för FN har ett ansvar också för den här regionen, men vi måste inse realiteten att USA har en annan åsikt och också sätter kraft bakom orden.

Jag vill återigen säga att såväl EU som USA är mycket viktiga i denna process. Vi har olika kontaktvägar, och vi är starka på litet olika områden. Men jag tror att det vore väldigt olyckligt om man skulle säga att den ena skall ställa sig bakom den ena parten och den andra bakom den andra parten och på det sättet bli delpartier i detta. I stället skall vi föra en balanserad politik tillsammans.

Jerusalem är naturligtvis mycket känsligt i sammanhanget. Jag tycker att det är helt oacceptabelt när Israel drar in palestiniernas uppehållstillstånd, som Eva Zetterberg tog upp. Jag menar också att det är viktigt att vi som omvärld gör vad vi kan för att Jerusalems karaktär som mångkulturell och mångkonfessionell stad skall bevaras och att vi gör vad vi kan för att stärka den palestinska karaktären av Jerusalem, eftersom staden är så utsatt då situationen är som den är just nu.

Till diskussionen om PLO-stadgan vill jag bara lägga till att såväl president Clinton som före premiärministern Peres välkomnade PLO:s beslut för ett år sedan och därmed ansåg att denna fråga var utklarad. Nu har den nya israeliska regeringen velat använda detta att processen inte är slutförd inom PLO i sin propaganda. Jag tycker inte att svenska riksdagsmän skall falla för detta.

MR-brott på palestinska områden är något som vi tar upp när vi diskuterar biståndssamarbetet. Vi stöder ju också organisationer som verkar för bättre mänskliga rättigheter på palestinska områden. Att villkora bistånd är alltid väldigt besvärligt. Palestinierna skulle inte acceptera ett sådant villkor. Vad skulle det då leda till? Det skulle leda till att deras egen befolkning skulle få ännu sämre förhållanden, t.ex. barnen, som Eva Zetterberg har talat om. En hel del av vårt bistånd går till förbättringar av barnens situation. Här betyder våra frivilligorganisationer väldigt mycket. Vi tycker att det är ett väldigt bra sätt att för palestinierna tydliggöra enskilda organisationers betydelse i ett samhälle. Det är synnerligen viktigt.

Sedan är det på det viset att vi inte kan ägna oss åt hur mycket bistånd som helst men tillåta att handel och företagande i palestinska områden inte har en chans att utvecklas. Det är därför det är så viktigt med alla krav på slopade avspärningar, en fungerande hamn och en fungerande flygplats i Gaza. Dessutom ger vi mycket företagsinriktat stöd inom vårt bistånd, för att just ge hjälp till självhjälp på det palestinska området.

Anf. 19 EVA ZETTERBERG (v):

Fru talman! Jag tror att det är viktigt att understryka att vi från riksdagens partier i stort sett står bakom regeringens politik. Vad vi önskar är naturligtvis kraftfullare åtgärder och mer initiativ. Men grundvalarna för den svenska Mellanösternpolitiken är vi överens om.

De förtroendefulla samtal som utrikesministern tar upp är väsentliga. Jag tror att de kan utvecklas ytterligare.

Jag kan nämna att vi i Vänsterpartiet med demokratipengarna i biståndsbudgeten bl.a. vill ge stöd till något som heter Jerusalem Link, där kvinnor från det palestinska samhället och det israeliska samhället faktiskt samarbetar med varandra. Detta ser vi som ett exempel på en möjlighet och att de förtroendefulla relationerna måste byggas underifrån.

Många av de samtal som utrikesministern refererar till måste naturligtvis föras utan insyn från omvärlden medan de pågår. Men det minskar

inte möjligheten till kraftfulla politiska åtgärder via EU. Med tanke på att läget är så desperat och tiden håller på att rinna ut för fredliga lösningar, måste också frågan om sanktioner övervägas och diskuteras. Det behöver inte handla om handelssanktioner. Det kan vara fråga om kultursanktioner och andra typer av åtgärder för att tydliggöra för Israel att vi inte accepterar ockupation och brott mot folkrätten. Man måste lyfta fram jämförelsen med den situation som rådde i Sydafrika med apartheid, eftersom palestinerna som bor inom Israels område inte har samma rättigheter som israelerna. Likaså är de palestinska områdena utsatta för diskriminering. På grund av handelspolitik och avspärrningar är det en omöjlighet att genomföra handel och få sin ekonomi att fungera. Jag menar inte att vi direkt skall förespråka sanktioner, men vi måste tydliggöra för Israel att de i en framtid inte kan uteslutas, om man inte får i gång fredsprocessen och får till stånd en förändring.

Anf. 20 BERNDT EKHOLM (s):

Fru talman! Den reservation som antogs i generalförsamlingen i april skall följas upp av generalsekreteraren. Det ingår i resolutionen. Vad jag förstår kommer Sverige att vara ordförande i säkerhetsrådet när rapporten skall avlämnas. Därför är det väldigt viktigt att vi då har beredskap för hur vi skall agera.

Även om den främsta spelplanen är det bilaterala arbetet och det som görs via USA och EU, måste FN finnas med som en effektiv påtryckningsorganisation för att vi verkligen skall få i gång fredsprocessen igen.

Min erfarenhet efter de resor jag har gjort nyligen är att det finns en ganska stark folklig uppbackning för fredsprocessen från alla sidor. När man pratar med taxichaufförer och andra människor säger de att de vill ha fred. De diskussioner som jag har haft med palestinska rådsledamöter avspeglar i stor utsträckning känslorna hos palestinerna – stor frustration och uppgivenhet. Jag är mer orolig över den attityd som jag möter hos israeliska politiker, särskilt i de två stora partierna Likud och Labour. Även i Labour finns många frågetecken. Det märktes inte minst under den senaste kongressen. Inom Likud ifrågasätts nästan allt.

Jag har haft överläggningar med Likudföreträdare. Jag tror att det är viktigt att regeringen också tar upp överläggningar med dem, så att de också dras in i dessa samtal.

Det största värdet av vår debatt och vår resa är att alla partier i riksdagen har deltagit. Det råder en stor samstämmighet, och det finns en stor uppbackning av fredsprocessen även om vi kan ha olika syn på detaljer. Det tycker jag att utrikesministern skall ta med sig.

Anf. 21 LARS HJERTÉN (m):

Fru talman! Vi har alla uttryckt vår oro över att fredsprocessen har stannat av. Vi har samtliga sagt att vi tror på fredsprocessen. Det finns inget alternativ till den. Fredsprocessen måste komma i gång igen. Om Sverige på något vis kan bidra, är det positivt.

Jag har inte sagt någonting om sanktioner eller bojkott. Det ser jag som helt otänkbart. Det skulle vara kontraproduktivt.

Under vår resa träffade vi en hel del palestinier, bl.a. några ledande politiker. De sade att det viktigaste var att de nu, i lugn och ro, fick bygga

upp ett demokratiskt samhälle och att deras politik fick en folklig förankring. Där kan Sverige spela en viss roll, med vår erfarenhet av folkrörelser och frivilligorganisationer av olika slag. Det finns också starka MR-organisationer både i det palestinska och i det israeliska samhället.

Det gäller att påverka parterna. Vi skall inte ta över. Parterna äger frågan, sade utrikesministern, och det är alldeles riktigt. Men i en process av detta slag måste det ändå hända någonting positivt. Man kan inte träffas utan att någonting händer. När vi var i Gaza träffades president Weizman och Yasir Arafat. Det var ganska nära den plats där vi var. De skakade hand, men ingenting mer hände. Så kan det inte fortsätta.

Vår roll är nu att verka framför allt inom EU och FN. Jag ser fram emot att Sverige kommer att spela en aktiv roll i fortsättningen, så att t.ex. säkerhetsrådet kan enas om en resolution som gör att USA kan agera med hela världssamfundet bakom sig.

Anf. 22 INGRID NÄSLUND (kd):

Fru talman! Det är naturligt att det palestinska rådet, efter det att rådet förklarat sig villigt att ställa upp på en stadgeändring, uttrycker sig positivt om en sådan. Det som måste ifrågasättas är att någon stadgeändring inte har skett. Det är alldeles fel att det inte skulle vara en levande fråga, Andreas Carlgren. Washington Post skrev om det nyligen och uppmärksammade att ändringen inte hade skett i själva stadgarna. Detta har uppmärksamats och ifrågasatts från flera olika håll. Jag tycker inte att det är fel att nämna det. Det är någonting man kan kräva i sammanhanget.

Jag nämnde förut att det i Osloavtalet krävs att parterna avstår från våld. Det är viktigt att inte uttala sig på ett våldsframkallande sätt inför det egna folket, för att bygga upp ett förtroende igen. Man måste använda samma språk inför det egna folket som när man talar med motparten. Jag förstår att det kan stöta på svårigheter, därför att rollen inför det egna folket delvis är en annan. Men det är viktigt att förtroendet inte bryts ned på grund av sådant.

Utrikesministern i den palestinska myndigheten uttalade sig, efter det att Osloavtalet ingåtts, om att utplåna Israel. Det är viktigt att vi verkar för att sådana uttalanden inte görs.

Jag vill tacka utrikesministern för att hon också har efterlyst balans, att vi inte bara stöder den ena parten. Det finns goda förutsättningar för att Sverige skall kunna spela den roll visavi båda parterna som vi har gjort under många år.

Anf. 23 ANDREAS CARLGREN (c):

Fru talman! Först vill jag instämma i det som utrikesministern sade om att Sverige inte kan acceptera att man inte öppnar en förbindelse mellan Gaza och Västbanken. Det måste till en flygplats. En exporthamn måste öppnas. Det är viktigt att det sägs. Det är ett konkret exempel på den uppslutning som finns här i riksdagen för att Sverige verkligen skall agera kraftfullt i olika viktiga frågor, också för att förmå EU att delta. På den punkten har utrikesministern inte gett några ytterligare besked i dag. Det stod i interpellationssvaret att Sverige för en aktiv Mellanösternpolitik inom EU. Det är bra. Men jag efterlyser fortfarande initiativ från Sve-

riges sida. Om det inte har funnits möjlighet att ta upp det här i dag, hoppas jag att utrikesministern återkommer till det.

Jag vill också instämma med dem som har sagt att det är viktigt att alla partier på detta sätt har visat ett engagemang. Det är en styrka för utrikesministern när Sverige agerar.

Det är inte mycket mer att säga om det som Ingrid Näslund tog upp. Förhållandena har klarlagts under denna debatt. Ingrid Näslund invände inte mot det. Om jag förstod det rätt är frågan levande om någon kommenterar den. Jag tror att det krävs litet omdöme också för att avgöra om en fråga är levande eller inte.

Det som Göran Rosenberg avslutar sin bok med kan stå som en ledstjärna: Självt hoppas jag att viskningen från den plats där det raserade templet en gång stod skall ljuda långt högre än hornstötarna från dessa återuppbyggda murar.

Det speglar behovet av att vi som svenskar för en intensiv dialog med israeler och främjar fredskrafterna i Israel, för en varaktig fred med palestinierna.

Anf. 24 YVONNE RUWAIDA (mp):

Fru talman! Detta är en mycket komplicerad fråga. Jag har mött många, både på israelisk och palestinsk sida, som verkligen vill ha fred. Allra helst vill de bara leva ett vanligt liv, utan att behöva vara rädda, utan att behöva passera någon *checkpoint*. Det finns en stor önskan hos de båda folken. Det är hoppfullt. Men det finns också en stor pessimism.

Hos den israeliska befolkningen finns också inte alltid kunskap. Många israeler blir förvånade när jag säger till dem att det är hur enkelt som helst att komma från Västbanken till Israel. De tittar på mig och ser ut som stora frågetecken och undrar om det verkligen kan vara sant. För de vet inte.

De palestinska myndigheternas och den israeliska regeringens agerande ligger inte alltid i linje med vad folk vet eller kan.

Vi kan inte stillatigande se på vad som händer. Jag är rädd för att det kommer att bli en explosion i Mellanöstern om detta fortsätter. Jag följer delvis och tidvis rapporteringen från övriga Mellanöstern. Där berättas mycket om vad som händer på Västbanken och i Gaza. Många blir arga i andra arabiska länder. Det är en negativ utveckling.

Utrikesministern säger att vi kan påverka parterna. Det skall vi göra – både den israeliska och den palestinska sidan. Hon säger också att det ligger i deras händer. Man skall inte glömma att palestinierna i denna fråga är en väldigt svag part. Israelerna har egentligen ingenting annat än den stadga som Ingrid Näslund tog upp. Det är därför Netanyahu nu tar upp detta. Man har inget att gå emot i en fredsprocess. Man är inte stark. Man är en otroligt svag part.

Därför tror jag att det behövs – här delar jag inte utrikesministerns uppfattning – mer påtryckningar, både på palestinska myndigheter och på den israeliska regeringen, än som hittills varit fallet.

Anf. 25 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s):

Fru talman! Jag tycker att sammanfattningen av debatten är att det är en väldigt stor uppslutning omkring den samlade Mellanösternpolitik som

vi driver från svensk sida. Det är inte bara en regeringspolitik. Det är en samlad politik för riksdagens partier.

I dag har vi talat om palestinska frågor och israeliska frågor, men Mellanösternfredsprocessen är större än så. Det gäller också länderna runt omkring. Krutdurken är på det viset ännu större än vad vi har tagit upp.

Vi är överens om processen. Det handlar om Israels rätt till fortsatt existens inom säkra och enskilda gränser, men också självbestämmande för palestinierna. Det handlar självfallet om att Israel skall dra sig tillbaka från ockuperade områden.

Vi har riktat kritik såväl mot Israels agerande som mot det palestinska agerandet. Det måste vi göra samtidigt som vi trycker på.

EU kan göra mera. EU gör mycket vad gäller bistånd. Vi var värdar för ett sammanträffande mellan palestinska och israeliska ledare, senast när vi träffades på Malta. Det är en viktig sak. Det finns mycket mer att säga.

Jag tror inte att det finns någon realism i sanktioner. Just av det skälet tycker jag att man skall föra bort dem som ett sidospår. Det är onödigt att slåss mot väderkvarnar.

Det jag tycker är bra och det som borde komma ut från denna debatt är det starka engagemanget från riksdagens ledamöter. Det är väldigt många som har deltagit i denna diskussion. Det är en engagerad riksdag. Jag tror också att de resor som har gjorts och görs – det är många resor – innebär att många samtal förs. Man skall inte bara samtala med de palestinska och israeliska ledarna. Man måste också föra ett brett samtal med många, så att de berörda inser att vi som är långt borta bryr oss. De kan genom oss känna en tilltro till framtiden. Det är viktigt. Vi påverkar när vi gör detta.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på interpellation 1996/97:283 om svenska språket i EU

Anf. 26 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s):

Fru talman! Bengt Hurtig har frågat mig vilka åtgärder regeringen vidtar för att

1. upprätthålla linjen att alla officiella dokument från EU:s institutioner översätts till svenska,
2. påskynda utredningen om svenska språket i EU,
3. göra kvaliteten på översättningen av domstolens domar helt pålitlig.

Jag vill först betona att regeringen fäster den största vikt vid att hävda svenska språkets ställning inom EU. De nationella språkens ställning är av avsevärd betydelse för att uppnå större öppenhet och en djupare demokratisk förankring i EU-samarbetet.

Detta avspeglas också i EU:s regler på området. Allmänt kan sägas att EU-institutionerna har strävat efter att leva upp till reglerna. De har dock haft problem med rekrytering, som beror på brist på svenska tolkar och översättare. Den svenska regeringen har inte på kort sikt kunnat påverka detta.

En grundläggande princip är att rättsligt bindande dokument alltid måste översättas till alla officiella språk i unionen. Rättsakter och förslag till sådana, grönböcker, vitböcker och meddelanden från kommissionen publiceras i Europeiska gemenskapernas officiella tidning, som översätts till alla EU-språk. I fråga om andra dokument undersöker regeringen fortlopande till vilka språk de har översatts. Om det visar sig att svenskan diskrimineras i förhållande till andra jämförbara språk uppmärksammas institutionerna på detta.

Den kommitté för sysselsättning och arbetsmarknad som Bengt Hurtig hänvisar till i interpellationen har enats om arbetsspråken engelska, franska och tyska. Man är enig om att verka för att särskilt viktiga dokument, som den gemensamma rapporten om sysselsättning, översätts till alla EU-språken. Slutsatser eller yttranden från kommittén skall genom rådssekretariatets försorg översättas till alla EU-språk. Tolkning vid möten i Bryssel sker till och från alla EU-språk. I början uppfylldes inte detta för svenskans del, men vid kommitténs senare möten kunde de svenska delegaterna tala sitt eget språk.

Utredningen om det svenska språket i EU skulle enligt direktiven ha avslutat sitt arbete före utgången av 1996. Den särskilda utredaren har under sitt arbete ansett det nödvändigt att pröva nya metoder för samordning av svenska myndigheters synpunkter på EU-institutionernas översättningar till svenska. En försöksverksamhet inleddes därför i november 1996. För att kunna ta till vara erfarenheterna från denna verksamhet har utredningen fördröjts. Enligt vad jag erfarit kommer dock utredaren att lämna sitt betänkande före halvårsskiftet.

EG-domstolens domar översätts av dess egen översättningstjänst till alla officiella språk. Äldre domar som är av betydelse för rättstillämpningen har översatts av Delegationen för översättning av EG:s regelverk. Detta arbete har bekostats av domstolen. Översättningsdelegationen har emellertid gått med underskott, och verksamheten skall avvecklas. Justitiedepartementet undersöker nu möjligheterna att fullfölja den delen av delegationens verksamhet i annan form.

EG-domstolens översättningstjänst har endast verkat under ca 2,5 år. Där finns ett tjugotal yngre svenska jurister utan längre erfarenhet av domstolsarbete. Ett skäl till att översättningarna är av varierande kvalitet är att man fortfarande befinner sig i en inledningsperiod. Det har varit nödvändigt att börja från början med att bygga upp ett svenskt EG-domsspråk. Regeringen kan inte direkt medverka till att uppbyggnadsprocessen påskyndas. Tänkbara initiativ är olika former av stöd till översättningstjänsten, t.ex. att ställa ett svenskt kontaktnät till förfogande som kan ge råd i terminologiska frågor. Regeringen får avvakta den särskilde utredarens betänkande inför ett ställningstagande om de närmare formerna för sådana åtgärder.

Anf. 27 BENGT HURTIG (v):

Fru talman! Jag får tacka för svaret. Att kommittén för sysselsättning och arbetsmarknad tydligen något har justerat sina metoder och sitt sätt att arbeta är positivt. När vi fick den första informationen i EU-nämnden såg det ut som att man skulle ha svårigheter att använda de nationella språken även i slutdokument. Jag tror att det är viktigt att vi i alla dessa sammanhang upprätthåller trycket i dessa frågor. Jag har erfarenheten att

det ideligen förekommer framstötar om att reducera tolknings- och översättningsservicen.

Det finns två skäl, som jag ser det, till att denna service måste upprätthållas. Det ena är det demokratiska skälet. Det skall inte behövas ställas absoluta krav på att ministrar och parlamentariker som reser ned och deltar i arbetet i EU skall ha språkkunskaper. Skulle vi släppa efter på detta område kommer synpunkten att de som inte kan engelska eller franska inte skall delta i det politiska arbetet som ett brev på posten. Det tycker jag vore en bakstöt i hela processen.

Det andra argumentet, som jag tycker är helt avgörande, är själva rättssäkerheten. Om man inte kan lita på de rättsakter som översätts till svenska blir man beroende av juristlingvister, som skall hjälpa en att översätta. För stora företag är det kanske inte något stort problem, men för mindre och medelstora företag blir det här en diskriminerande faktor. Därför tycker jag att det är oerhört viktigt att man upprätthåller en hög kvalitet på översättningen av rättsakter när det gäller såväl gamla och nya domar som andra texter.

Jag frågade vad regeringen tänkte vidta för åtgärder för att göra domarna, översättningen av domstolens rättsakter, helt pålitliga. I texten framgår det ju att regeringen inser att det är varierande kvalitet, och att man är uppmärksam på det här. Men man formulerar sig inte som om detta skulle vara ett problem ur rättssäkerhetssynpunkt. Nog måste det väl ändå vara oroande om vi inte helt och fullt kan lita på de rättsakter som vi får från Europeiska unionen?

Anf. 28 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s):

Fru talman! Bengt Hurtig och jag är ju i sak överens. Av demokratiska skäl skall man kunna tala sitt språk och höra sitt eget språk i örat i dialog eller under möten. Man skall få översättningen direkt. Det är självklart. Det är också självklart att vi skall ha alla viktiga dokument översatta på ett korrekt sätt.

Bengt Hurtig redovisar hur läget är vad gäller vissa domar och rättsakter. Jag har erkänt att det finns problem där. Nu har vi bara varit med i EU i drygt två år, och det tar litet tid att bygga ut den här kompetensen. Det finns brister i dag, men det pågår ett aktivt utbyggnadsarbete. Naturligtvis skulle det vara mycket bekymmersamt om någon rättsakt har blivit hanterad på ett sådant sätt att den inte är helt tillförlitlig på grund av bristande översättning. Jag har inget direkt exempel på det, men i så fall är det verkligen att beklaga. Vad jag gör nu, och har gjort i mitt svar, är att redovisa hur vi på olika sätt håller på att förbättra det här. Jag lovar att vi skall fortsätta med det också.

Anf. 29 BENGT HURTIG (v):

Fru talman! Det har i pressdebatten givits en del exempel, men det är kanske inte just exemplen som är det viktiga, utan det är den osäkerhetskänsla som en svensk myndighet eller ett svenskt företag eventuellt har när man säger: Kan vi lita på just den här formuleringen? Det är den oron som måste undanröjas. Det tror jag att vi är helt överens om.

Jag får också ibland signaler och besked om att ministrar från Sverige och Finland, t.ex. i utskottsarbete och vid offentliga framträdanden, inte

använder sitt eget språk fastän det sitter tolkar med lurar. Man föredrar att prata engelska. Det kan naturligtvis finnas olika skäl till att man gör det. Man kan ha suttit i ett arbetsmöte, och man kan ha sina texter på engelska. Då pratar man på engelska. Men om det då sitter svenskar som har tänkt sig att lyssna på en svensk politiker i ett utskott eller ett plenarmöte, så blir de kanske litet konfunderade och bekymrade om de måste lyssna via tolk. Jag hoppas att den svenska regeringens företrädare när de framträder i offentliga sammanhang, och det finns tolkar, faktiskt också talar svenska.

Anf. 30 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s):

Fru talman! Till det sista vill jag säga att i alla fall vi som företräder något slags helhet när det gäller arbetet med EU-frågorna, verkligen verkar för att modersmålet skall användas i alla sammanhang där fler personer än vi själva finns med. Det är klart att om det bara är en grupp ministrar, och samtalet för övrigt flyter på engelska, så blir det ju litet konstigt om man i ett sådant sammanhang, ett mycket internt sammanhang så att säga, kräver något annat. För övrigt är det i alla sammanhang av mer officiell karaktär självfallet att vi skall använda vårt modersmål. Vi är överens.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på interpellation 1996/97:284 om dödsstraff

Anf. 31 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s):

Fru talman! Håkan Holmberg har frågat mig på vilket sätt regeringen under förhandlingarna i EU:s regeringskonferens verkat för införande av en artikel med förbud mot dödsstraff samt vilken reaktion regeringen har fått bland övriga medlemsstater för framstötter i denna riktning.

Sverige har sedan många år tillbaka aktivt verkat för att dödsstraffets användning skall inskränkas och för att det så snart som möjligt skall avskaffas världen över. Vårt agerande i den pågående regeringskonferensen utgör inte något undantag. Europeiska unionen bör vara en gemenskap av stater som fullt ut har avskaffat dödsstraffet. Innan jag går in på denna fråga specifikt, skulle jag dock vilja beröra den allmänna frågan om att stärka skyddet för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna i EU:s grundläggande fördrag. Detta är en mycket viktig fråga på regeringskonferensens dagordning. En förstärkning av rättsskyddet är betydelsefull inte minst i perspektivet av EU:s kommande utvidgning.

Det svenska agerandet i regeringskonferensen grundar sig på att regeringen, liksom riksdagen, funnit att rättighetsskyddet inom unionen reellt skulle förstärkas om Europeiska gemenskapen anslöts till Europakonventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, alltså till det som kallas för Europakonventionen. Vi har därför konsekvent förordat reformer som skulle möjliggöra en sådan anslutning. Tyvärr talar i dag mycket för att denna linje inte får tillräckligt stöd i konferensen.

Viktiga reformer kan dock förutses. Till dessa hör att det i fördraget slås fast att respekten för de mänskliga rättigheterna är en del av unionens grundvalar. I linje med detta kommer det i fördraget att klargöras att stater som inte respekterar dessa rättigheter inte kan bli medlemmar i unionen. Vi kan också förvänta oss bestämmelser som möjliggör att rätten att rösta i rådet suspenderas för medlemsstater som åsidosätter de mänskliga rättigheterna.

Fru talman! När det gäller dödsstraffet särskilt, finns det anledning att erinra om att något dödsstraff inte verkställts i de nuvarande medlemsstaterna i EU sedan 1977, då i Frankrike. Alla medlemsstater utom Storbritannien har också skrivit under protokoll nr 6 till Europakonventionen, vari stadgas att dödsstraffet skall avskaffas. Även om det mot denna bakgrund kan hävdas att situationen i unionen i dag knappast motiverar att frågan om dödsstraffet regleras i fördraget, gör utvidgningsperspektivet frågan naturligt aktuell.

Den svenska regeringen har, som jag nämnde, konsekvent förordat att EG borde anslutas till Europakonventionen. Frågan om dödsstraffet skulle vid en sådan anslutning aktualiseras genom den reglering som finns i tilläggsprotokoll nr 6.

Slutligen vill jag nämna att Sverige, tillsammans med en stor majoritet av övriga medlemsstater, stött ett italienskt förslag (dokument CONF 3832/97) att lägga till unionsfördraget (art. F.1) ett stadgande om att medlemsstaterna åtar sig att respektera rätten att inte bli utsatt för dödsstraff.

Anf. 32 HÅKAN HOLMBERG (fp):

Fru talman! Jag tackar utrikesministern för svaret. Om man bara ser till läget i de länder som nu är medlemmar i EU, finns det naturligtvis i och för sig inga större skäl att aktualisera denna fråga. Men eftersom vi nu kan förvänta oss att EU utvidgas ganska snart, är frågan inte desto mindre väsentlig.

Utrikesministern hänvisar på slutet till ett italienskt förslag. Här finns en del av förklaringen till att jag har velat ställa den här frågan. Om jag har förstått saken rätt, har det nämligen funnits två varianter av detta italienska förslag. Det ena skulle ansluta till samma linje som t.ex. har uttryckts med förkrossande majoritet av Europaparlamentet, där man har röstat om två rapporter om dödsstraffet, och innebära ett klart förbud mot dödsstraff. Den andra varianten skulle vara något mer urvattnad. Det skulle inte vara något klart förbud, utan någon form av rekommendation eller hur det nu skall uttryckas. Förklaringen skulle i så fall förmodligen vara någon form av hänsyn till Storbritannien, som ju inte har skrivit under protokoll nr 6 i Europakonventionen.

Nu är det ju en ny regering i Storbritannien. När det gäller Europafrågor kan den antas vara betydligt mer konstruktiv – och t.o.m. från mitt perspektiv förefaller den på en del sätt vara mer tilltalande – än den gamla regeringen. Detta borde kunna utnyttjas av en socialdemokratisk regering i Sverige. Man skulle eventuellt kunna undanröja brittiskt motstånd, som kan dröja kvar, mot en klar reglering av detta. EU har ändå en oerhörd betydelse när det gäller att driva frågan om mänskliga rättigheter och att genomdriva humanitära grundprinciper inom hela Europa – alla de länder som vill vara med. Därför skall man naturligtvis inte av hänsyn

till en, som jag tycker, föråldrad brittisk hållning som kanske rent av är överspelad låta bli att försöka driva frågan betydligt längre framåt än vad det eventuellt är fråga om här.

Därför måste jag ställa en fråga om det italienska förslaget. Formuleringen ”respektera rätten att inte bli utsatt för dödsstraff” är litet kryptisk. Är det i verkligheten fråga om att regeringen ser sig nödsakad att acceptera något mer urvattnat än vad som egentligen vore rimligt, av hänsyn till en förlegad brittisk hållning?

Anf. 33 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s):

Fru talman! Som jag sade vore det bästa att man tydligt ställer sig bakom Europakonventionen och tilläggsprotokoll nr 6. Då är det alldeles klart var man står någonstans. Och alla nuvarande EU-stater utom Storbritannien har ju faktiskt skrivit under detta.

Vi har diskuterat detta och märkt att det inte är någon framgång att gå den vägen. Därför har vi välkomnat det italienska förslaget, som dock inte är lika rent och tydligt. Det håller jag med om. Det låter ju litet tillkrånglat och kryptiskt det hela, men det är ett försök från italiensk sida att hitta någon sorts kompromiss.

Jag tycker dock att det ligger mycket i det som Håkan Holmberg säger om att man borde ge den nya brittiska regeringen en möjlighet till en viss omprövning i det här fallet. Jag har haft ett samtal, en överläggning, med den nye brittiske utrikesministern Robin Cook. Vi talade faktiskt ganska mycket om mänskliga rättigheter, generellt i världen, eftersom det är ett område där vi kan förvänta oss att den nya brittiska regeringen kommer att ha en mycket mer aktiv profil än vad den tidigare regeringen hade. Och det välkomnar jag mycket. Vi kom inte att tala om den här frågan. Men det skulle vara ganska intressant att ta ett nytt varv med den nya brittiska regeringen om det här. Möjligen finns det en framkomstväg just när det gäller detta med att man faktiskt skulle kunna göra som vi andra, nämligen ansluta sig till Europakonventionen och tilläggsprotokoll nr 6.

Anf. 34 HÅKAN HOLMBERG (fp):

Fru talman! Det gläder mig mycket att utrikesministern är så klar på den här punkten. Det är tråkigt att den misstanke jag hade kan bekräftas, men det är bra att det sägs. Då vet vi vad denna kryptiska formulering bottnar i.

Om jag hade levt i Storbritannien hade jag röstat för en ännu bättre regering än den som det nuvarande valsystemet tillåter. Men den som vi nu har fått är säkerligen klart bättre än den gamla på de punkter som gäller Europafrågor. Därför välkomnar jag det här löftet – eller hur vi nu skall beskriva det – om att man skall undersöka om det inte går att ta ett nytt varv med briterne om dödsstraffet. Det skulle ju vara av ett oerhört värde – i synnerhet för EU:s östutvidgning – om alla de hittillsvarande medlemsländerna skulle kunna stå på precis samma punkt, ha precis samma ståndpunkt. Det skulle betyda ganska mycket i de länder som aspirerar på medlemskap och där frågan om dödsstraff alltså är inrikespolitiskt kontroversiell. Det finns ju flera länder där det av inrikespolitiska skäl har varit mycket svårt att göra det som regeringarna kanske skulle vilja. Den gamla brittiska regeringen såg ju till att inte tillämpa

dödsstraffet, men det är beklagligt om EU på grund av inre oenighet om hur man formellt skall gå till väga gör det lättare än det behöver vara för krafter i nya medlemsländer att krångla på denna punkt. Därför välkomnar jag det som utrikesministern nu sade och hoppas att det leder framåt.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 1996/97:108
27 maj

---

svar på
interpellationer

10 § Svar på interpellation 1996/97:274 om jämställdhetsaspekter på fysisk planering och byggd miljö

Anf. 35 Inrikesminister JÖRGEN ANDERSSON (s):

Fru talman! Görel Thurdin har frågat statsrådet Messing på vilket sätt regeringen avser att informera svenska folket om Boverkets rapport *Hela samhället – jämställdhetsaspekter på fysisk planering och byggd miljö* (1996:4). Görel Thurdin har vidare frågat på vilket sätt regeringen avser att stimulera fram en demokratisk process med både män och kvinnor, unga och gamla, som leder till en samhällsplanering som är jämställd.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på interpellationen.

Regeringens uppdrag till Boverket innebar i första hand att man skulle ställa samman och analysera kunskaper om hur den byggda miljön svarar mot och påverkar kvinnors och mäns villkor i detta avseende. I uppdraget ingick även att man skulle lämna förslag för att uppnå jämställdhets- och miljömål.

Enligt vad jag har erfarit har såväl Boverkets arbete med uppdraget som själva rapporten i hög grad redan medverkat till att höja medvetandet och att öka engagemanget för jämställdhetsfrågor i samhällsplaneringen. Flera kommuner har hört av sig till Boverket och visat sitt intresse för föreläsningar om rapporten men även för att delta i försök i kommunen för att på ett mera praktiskt sätt tillämpa idéer som förs fram i rapporten. Samtliga län i landet har sedan årsskiftet 1994/95 haft länsexperter anställda för att arbeta med jämställdhetsfrågor. Länsexperterna har till uppgift att fungera som motorn i länets jämställdhetsarbete. Ett övergripande arbete har varit att man för år 1995/96 har redovisat en samlad jämställdhetsstrategi. Detta har avrapporterats i särskild ordning till regeringen.

Boverkets rapport utgör en mycket värdefull kunskapsöversikt och ett kunskapsunderlag även för regeringens arbete. Rapportens analyser och slutsatser har bl.a. uppmärksammats i den bostadspolitiska utredningen (SOU 1996:156). Remissinstanserna var över lag positiva i dessa delar.

Boverkets utredning har vidare redovisats i regeringens skrivelse om jämställdhetspolitiken (skr 1996/97:41).

För egen del vill jag också betona vikten av ett jämställdhetsperspektiv i arbetet för omställningen till det ekologiska samhället.

Delegationen för en ekologiskt hållbar utveckling presenterade den 21 mars 1997 ett dokument med titeln *Ett hållbart Sverige*. Delegationens syfte är att på olika sätt skapa incitament för att bygga ett ekologiskt hållbart samhälle. Bl.a. anses den kommunala fysiska planeringen vara av särskild betydelse. Därför är det av största vikt att både kvinnor och män,

som företrädare för olika samhällssektorer, deltar i de beslut som lägger grunden för samhällsutvecklingen och i den verksamhet som blir följden av dessa beslut.

I regeringens vårproposition (1996/97:150) redovisas huvudinriktningen för ett program för stöd till investeringar i ekologiskt hållbar utveckling. Genom de lokala investeringsprogrammen skall kommunerna ges möjligheter att i samverkan med olika lokala aktörer, offentliga och privata, med statligt stöd genomföra insatser som bl.a. syftar till att öka den ekologiska hållbarheten. De kommunala programmen skall innehålla en översiktlig sammanställning av de insatser som de kommunala aktörerna vill genomföra för att öka takten i omställningen till ekologisk hållbarhet. Analys och redovisning ur bl.a. jämställdhetsperspektiv skall göras. Programmen skall lämnas till statsrådsdelegationen för ekologisk hållbarhet som efter hörande av länsstyrelserna och berörda sektorsmyndigheter bedömer vilka kommuner som först skall komma i fråga för statligt stöd till genomförande av programmen. Avsikten är att de erfarenheter och förslag som redovisas i Boverkets rapport liksom annan försöksverksamhet på området, t.ex. kring den byggda miljöns arkitektoniska kvaliteter, skall tas till vara i de lokala investeringsprogrammen.

Med mitt svar har jag velat visa att de frågor som berörs i Boverkets rapport uppmärksammas i olika sammanhang i regeringens arbete. Jag anser således att några ytterligare, specifikt riktade, åtgärder inte nu är nödvändiga.

Anf. 36 Andre vice talman GÖREL THURDIN (c):

Fru talman! Först vill jag tacka för svaret. Det var riktigt intressant att läsa svaret. Jag stärktes i min uppfattning om behovet av att lyfta fram detta område i debatten och få fler att delta i den, inte bara Inga Berggren utan också andra ute i samhället.

Jag konstaterar att regeringen har fattat en hel del beslut och vidtagit en hel del åtgärder som har att göra med just jämställdhetsaspekter på fysisk planering och byggd miljö. Vi vet också att om vi inte har personer som går i bräsch i olika sådana frågor, även från regeringen, vare sig vi skall implementera och tillämpa en konvention eller gripa oss an ett sådant arbete, blir det inte som vi har tänkt om vi inte finns där som spjutspetsar, även statsråd och vi i riksdagen.

Det talas i svaret om jämställdhetsarbetet och strategier i det sammanhanget. Men det är skillnad på jämställdhetsarbete i största allmänhet och just att sätta in detta arbete i ett samhällsplaneringsperspektiv. Där krävs det pådrivande krafter. Det har också konstaterats att det inte är så himla lätt för kvinnorna att komma in på detta område, som även är ett maktområde i samhället.

I den bostadspolitiska utredning som åberopas i svaret står det att kvinnor är storkonsumenter av bostäder och boendemiljöer och att de är mer beroende än män av att bostaden fungerar väl och är hälsosam. Kvinnor är också mer erfarna brukare av dess utrustning. Ändå har kvinnor i väldigt liten utsträckning haft möjlighet att påverka vid planeringen, konstruktionen och byggandet av bostäderna och det som finns runt omkring i form av service, lekplatser och grönområden. Man talar om hela samhället i rapporten, och detta måste sättas in i ett perspektiv som berör alla.

När Byggettan och Byggmästarföreningen uttalar sig i planeringsfrågor och lagstiftningsfrågor är det inte kvinnor som talar, utan det är fortfarande män som står där och talar. De kanske inte heller har ett perspektiv som kvinnorna skulle vilja se. Om vi tar Dennispaketet och stora vägprojekt som exempel är de väldigt maskulina projekt.

Det visas också i ett exempel från kommunen Kil. Den jämställda översiktsplanen där har tagits fram av kvinnor, ungdomar och äldre, och förstås även andra. Allihop har varit inblandade. Kvinnor, ungdomar och äldre vill ha en fungerande kollektivtrafik medan männen var mer intresserade av vägbyggen och IT. Kvinnorna och småbarnsföräldrarna var engagerade i barn- och äldreomsorg, skola, kultur- och fritidsfrågor. Kvinnorna vill ha mer småskalighet.

Man fick en annorlunda översiktsplan. Det kom från kvinnogrupper, men också från att man blandade in yngre och äldre människor så att alla fanns med. Det blev mer av visioner och resonemang kring omsorg och vård i detta sammanhang. Den gamla översiktsplanen handlade bara om mark- och vattenfrågor.

Just genom att det finns så mycket kvar att göra är det viktigt att inrikesministern, som tillika är man, också går i bräsch för att män ger utrymme för kvinnor i samhällsplaneringsdebatten. Jag vill fråga som statsrådet är beredd att göra det. Jag tror att det är väldigt väsentligt.

Sedan noterar jag den mycket positiva skrivningen och den personliga betoningen av detta perspektiv för att omställa till det ekologiska samhället. Det håller jag med om. Utan kvinnorna klarar vi inte av det. Kvinnorna har varit de som har haft hushållningsperspektivet och hushållat med resurser. Därför måste de finnas med i uppbyggandet av kretsloppssamhället. Jag tycker att det är väldigt positivt att en personlig uppfattning kommer fram.

Anf. 37 INGA BERGGREN (m):

Fru talman! Först konstaterar jag att det finns olikheter i kvinnors och mäns reella villkor och att det återstår en del innan man i praktiken uppnår en jämnare fördelning av makt, inflytande och även möjligheter till ekonomisk självständighet. Det som återstår är den svåraste delen av jämställdhetsarbetet, nämligen att finna vägar att påverka människors attityder.

Den påverkan av attityder som nu förestår uppnår man inte genom politiska beslut utan genom att enskilda individer tar personligt, praktiskt och moraliskt ansvar. Även om man tycker att förändringarna går väldigt långsamt måste man ha tålamod och acceptera att det tar tid att ändra förhållningssätt. Vi vet att andelen kvinnor totalt sett är förhållandevis låg inom byggsektorn. Men jag har den uppfattningen, och tycker mig se, att kvinnorna kommer inom byggprojekt på många olika poster. Det är därför jag menar att vi måste ha litet tålamod.

Mycket av jämställdhetsarbetet har många gånger skett i former av projekt. Emellertid har olika utvärderingar visat att sådana verksamheter har avstannat då projektiden och projektpengarna är slut. I verkligheten blev resultaten både kortvariga och ytliga. Därför tror jag inte heller på det förslag som majoriteten i Bostadspolitiska utredningen har tagit fram om jämställdhetsperspektivet. Jag uppfattar det just som ett tillfälligt stöd till kommunala projekt som lever upp och sedan dör.

Det behövs i stället en ny debatt som präglas av respekt för olika människors egna val. Utgångspunkten för politiken måste vara att dagens kvinnor och män vet sitt eget bästa och kan fatta förnuftiga och riktiga beslut. Med detta som bas deltar de också på ett naturligt sätt med sina specifika kvinnliga respektive manliga kunskaper och kompetens i fysisk planering. Det kan röra sig om när de t.ex. deltar i debatter om kommunens översiktsplanering.

Många tror också att kvotering av kvinnor skulle gynna jämställdheten. Den uppfattningen har inte jag. En sådan tro bygger på en bristande tilltro till kvinnors förmåga och en övertro på regleringar. Min mening är i stället den att en verklig långsiktig jämställdhet förutsätter ett självförtroende. Det är ett självförtroende som också ger kvinnorna styrka att skapa en ställning grundad på egen kraft och duglighet. Det är detta som är skillnaden mellan formell och reell jämställdhet.

Ett alternativ som jag skulle vilja lyfta fram är mentorskap, dvs. stöd och kunskapsuppbyggnad till kvinnor, exempelvis inom de politiska partiernas ram, så att kvinnorna kan känna sig beredda att verkligen vilja delta i arbetet som företroendevalda i exempelvis en kommuns byggnadsnämnd. Jag säger ja till information, debatt om dessa olika frågor, kunskapsförmedling och kompetenshöjning. Men några goda gåvor från staten till projekt tror jag inte på, och uppenbarligen inte heller inrikesministern.

Anf. 38 Inrikesminister JÖRGEN ANDERSSON (s):

Fru talman! I den ekonomiska vårproposition som Centerpartiet och regeringen står bakom avsätts 5,4 miljarder för att börja bygga ett ekologiskt hållbart samhälle. Vi anpassar dessa pengar lokalt och begär in projektidéer från kommunerna. Det är väldigt viktigt att man får en decentralisering just av detta och att man flyttar det till dem som ser vardagen och hur det praktiskt fungerar.

Det är klart att det ligger någonting i det Görel Thurdin säger. När man tittar på statistiken över hur det ser ut i kommunerna när det gäller de förtroendevalda som dirigerar den här typen av frågor tycker man kanske att vi har lång väg att vandra.

Av landets 288 kommunstyrelseordförande är 242 män. Jag kan säga att kommunstyrelseordföranden i min hemkommun glädjande nog är en kvinna. Av stadsarkitekterna är 234 av 264 män. 17 % av ledamöterna i de kommunala byggnadsnämnderna är kvinnor. 12 % av ledamöterna i de tekniska nämnderna är kvinnor, och av stadsbyggnadsdirektörerna är endast 5 % kvinnor. Av byggbranschens chefer är 97 % män.

Här finns alltså en tradition att bryta. Ser man på chefskapet inom de mjuka sektorerna, kultur, social sektor och skola blir resultatet säkert det motsatta. Här behöver vi nog göra en hel del. Om man skall få den här typen av åtgärder att verka på ett jämställt sätt, måste man naturligtvis ha en annan fördelning i beslutsgrupperna. Den uppfattningen delar jag.

Jag tror inte att man skall försöka få den demokratiska organisationen, det som Inga Berggren kallar politiska beslut, att hålla sig ifrån den här verksamheten. Det handlar faktiskt inte om att sätta den politiska och demokratiska beslutsapparaten mot enskilda människor. Det behövs både och. Vi som företrädare för de demokratiska beslutsorganisationerna behöver skapa förutsättningarna, se till och leda verksamheten samt

också stimulera, ibland med ekonomiska medel, ibland med någonting annat. Sedan är det naturligtvis viktigt att de enskilda människorna känner att detta är rätt och att de deltar i det. Genom en kombination av detta får vi de bästa effekterna.

Jag instämmer i mycket av det som sagts av interpellanten och även i en del som meddebattören Inga Berggren har framfört.

Anf. 39 Andre vice talman GÖREL THURDIN (c):

Fru talman! Jag tycker också att det lokala engagemanget är mycket positivt. Det är på den lokala nivån det händer. Vi kan besluta mycket här i riksdag, regering och myndigheter, men om inte människorna lokalt är engagerade blir det inte särskilt mycket av våra beslut. Det kan man se när det gäller Agenda 21, ekokommunutveckling etc. Vissa stimulanser behövs faktiskt ibland för att få i gång verksamheter på olika sätt. I dag har ju alla kommuner, vad jag förstår, antagit Agenda 21 för att utveckla miljöarbetet i den egna kommunen.

Inga Berggren sade att det är lätt hänt att det bara blir projekt, och det håller jag med om – det får inte bli bara projekt. Men projekten kan vara pilotfall som går före och visar att saker är möjliga att genomföra. Alla behöver vi positiva exempel i vår tillvaro för att bli övertygande om att något är möjligt att genomföra. Där har också utbytet mellan kommuner betytt väldigt mycket för utvecklingen. Man har fått reda på allt positivt som en del klarar av och sedan gått hem och gjort likadant.

Samtidigt talar inte jag om reglering eller en massa pengar. Det är inte därför jag ställt interpellationen. Jag frågade just efter det personliga engagemanget, därför att jag är övertygad om att det leder fram till lösningar som kostar mindre pengar, ger bättre miljömässigt resultat och tas fram under demokratiska former. När planeringsprocessen är riktigt demokratisk och alla får delta i en öppen samhällsplaneringsprocess, blir det inte några stopp när folk helt plötsligt sätter sig ned och kramar träd och blir rasande därför att något händer som de inte förstått skulle hända. I stället är människor med redan från början och får större förtroende för det som sker.

Det är roligt att de arkitektoniska kvaliteterna och den estetiska utformningen tas upp i svaret. Det har man under lång tid talat för litet om i vårt samhällsbyggande. Det som påverkar ögat påverkar också vår själ. Människor vill känna sig stolta över det man bygger och att det sker i harmoni med tillvaron. Genom att just föra intressanta debatter kan vi stimulera andra att tänka i andra banor.

I Boverkets rapport kan man läsa att det är vardagslivet vi sätter villkor för när beslut fattas om markanvändning, bebyggelse och rumslig utveckling. Strukturerna vi formar i det arbetet sätter villkor också för hur jämställt samhället kan bli. Man tänker inte alltid på dessa aspekter, utan det blir väldigt mycket det tekniska och mark- och vattenplanering som diskuteras. Men jag har också sett många positiva saker hända.

Detta handlar om makt, därför att det ligger mycket pengar i samhällsplaneringen. Det är dit vi prioriterar mycket av allt kapital vi satsar på olika investeringar. Därför är det också en maktfråga att kvinnor får möjlighet att vara med och påverka prioriteringarna, vart pengarna går. Om vi får en bra process kommer det att gynna samhällsbyggandet, och det har man också tagit fram i rapporten. Jag vill gärna göra reklam för

den här rapporten, *Hela samhället*, som Boverket tagit fram och kvinnor varit engagerade i. Då blir det roligare, tryggare, effektivare och mer kreativt.

Anf. 40 INGA BERGGREN (m):

Fru talman! Enskilt engagemang, lokalt engagemang och politiskt engagemang när det behövs – det är så jag skulle vilja se det. Jag har några synpunkter på själva svaret och sakfrågorna.

Svaret är enligt min mening betecknande för regeringens sätt att hantera frågor från riksdagsledamöter. Det är något undanlidande och otydligt. Svaren slutar ofta på samma sätt som i det här fallet: ”några ytterligare, specifikt riktade, åtgärder är inte nu nödvändiga”. Men när kommer det i så fall någonting? När kommer det samlade greppet om bostadsfrågorna, inrikesministern? Kommer det någonting över huvud taget?

Stödet till investeringar för en ekologiskt hållbar utveckling, som redovisas i svaret, pekar samtidigt på att det i de lokala programmen skall redovisas ett jämställdhetsperspektiv. Som jag ser det innebär det att programmen sedan skall snurra runt till Statsrådsdelegationen för ekologisk hållbarhet, till länsstyrelserna, berörda sektorsmyndigheter, osv., innan kommunerna får svar på om de tilldelats medel.

Jag tycker att det verkar krångligt, komplicerat och administrativt belastande. Det visar på regeringens tro på att planering, processande och politiska beslut löser problemen. Jag tror inte det på det. Ministern gör vad många statsråd har för vana att göra i dessa dagar: Genom beslut om en förtida avveckling av kärnkraften och omställningen till ett ekologiskt samhälle försöker regeringen lösa alla problem. Det tror jag inte på, men det är symptomatiskt för regeringen i dag – handlingskraft är lika med avveckling i Sverige.

Anf. 41 Inrikesminister JÖRGEN ANDERSSON (s):

Fru talman! Inte ens i en vänlig och trevlig interpellationsdebatt om den viktiga frågan jämställdhet i samhällsplaneringen kan moderaterna avhålla sig från att kritisera regeringen. Det verkar som om moderaterna har startat valrörelsen tidigt, men vi skall nog inte bli svaret skyldiga på den punkten.

Det är också märkligt att interpellanten är nöjd med svaret och tycker att det innehåller mycket som hon kan ställa upp på, medan meddebattören inte tycker att svaret är särskilt bra. Det är något underligt att kunna konstatera det.

Inga Berggren frågade hur det står till med den bostadspolitiska propositionen. Den bereds faktiskt i Regeringskansliet för närvarande.

Det är ju ingen nyhet att moderaterna varenda gång man debatterar den här typen av frågor, samhällsplanering och annat, säger att politiken skall hålla sig utanför. Vi vet att moderaterna inte tycker att politik är någon intressant verksamhet.

Ändå ställer Moderaterna upp i val efter val till riksdag, kommunfullmäktige och landsting. Ändå tycker de att politiken skall ha mindre och mindre betydelse. Är det egentligen inte så att Moderaterna på något sätt inte tycker att det demokratiska arbete vi utför är värt att respektera?

Anf. 42 Andre vice talman GÖREL THURDIN (c):

Fru talman! Inrikesministern behöver inte bli upprörd över mig bara för att han blir upprörd över Moderaterna. Jag tycker nämligen att flera positiva saker lyfts fram i svaret.

Jag håller med inrikesministern om att vi inte behöver mindre av politiska beslut, eller politiskt ansvar, kanske man skall säga. Det anser inte jag heller. Vi behöver ökat politiskt ansvar, och vi behöver tydligare spelregler. Vi kanske behöver mindre av detaljerade, närgångna beslut kopplade till människorna t.ex. från riksdag och regering. Men det är en annan sak. Jag håller inte med Inga Berggren om att man skall minska detta.

Dessutom tycker jag inte om när man rycker ut de bostadspolitiska frågorna och menar att det är dessa som avhandlas här – för det är det inte. De bostadspolitiska frågorna är en del av den totala samhällsplaneringen. Den byggda miljön består av så mycket mer. Det finns t.ex. en stadskärneakademi i dag som jobbar tillsammans med en förening för att förnya stadskärnor, därför att man vill ha en mer levande miljö i den byggda miljön. Man vill ha människor som fungerar bättre, och man vill ha mötesplatser. Det finns många som faktiskt vill ha ett annat fungerande samhälle som är mer socialt. Då måste vi alla bli mer sociala, även i politiken kanske, och försöka samarbeta och skapa debatter och mötesplatser där vi lyfter fram jämställdhetsperspektiv t.ex.

Det är detta som jag vill få inrikesministern att göra: Att gå i bräsch. Det räcker nämligen inte med ett svar på papperet. Ett statsråd skall gå ut i samhället och tala om att det här är väldigt viktigt och visa hur man kan göra. Han skall ta med sig de som är idérika och visa på idéer och visioner. Det är då det börjar hända saker, därför att då får många ett stöd för det som de har gått och tänkt på länge.

Anf. 43 Inrikesminister JÖRGEN ANDERSSON (s):

Fru talman! Avsikten med min förra replik var en polemik med Inga Berggren, och inte med interpellanten. Det är jag mycket noga med att framhålla.

Anf. 44 TALMANNEN:

Inga Berggren hade inte någon replikrätt.

Anf. 45 Inrikesminister JÖRGEN ANDERSSON (s):

Fru talman! Jag svarade på vad jag tyckte var ett angrepp på regeringen.

Självfallet skall de här aspekterna tas till vara i samhällsplaneringen. Vi i regeringen som har att bereda alla de frågor som kommer när det gäller planfrågor skall naturligtvis anlägga de här aspekterna även när vi bereder dessa frågor. Jag är beredd att ta mitt ansvar i det arbetet. Om vi kan sammanfatta det med att gå i bräsch – à la bonne heure.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Svar på interpellation 1996/97:280 om skydd av gammelskog

Anf. 46 Miljöminister ANNA LINDH (s):

Fru talman! Lennart Daléus har frågat mig om regeringen avser att dels ge Statens fastighetsverk i uppdrag att försöka genomföra markbyten eller byten av avverkningsrätter med små markägare med gammelskogs-innehav, dels i direktiv till Fastighetsverket ge i uppdrag att bevara gammelskogar på verkets mark. Lennart Daléus frågar vidare vilka övriga åtgärder regeringen avser vidta för att bevara skyddsvärd mark.

Frågan om markbyten eller byten av avverkningsrätter för att skydda värdefulla skogsområden utreds för närvarande, och Naturvårdsverket gör en inventering över lämpliga objekt.

Vad beträffar skydd av värdefulla skogsområden på Fastighetsverkets marker är det självklart att Fastighetsverket inte skall avverka värdefulla urskogsområden. Fastighetsverket har också ställt upp på detta i den pågående certifieringsprocessen av svenskt skogsbruk. För Fastighetsverket gäller samma regler som för andra skogsägare och skogsförvaltare.

Vad allmänt beträffar åtgärder för att bevara skyddsvärd skog har Miljövårdsberedningen i uppgift att till den 1 juli 1997 yttra sig över i vilken omfattning arealen skyddad produktiv skogsmark behöver utökas och föreslå olika möjligheter och former för att åstadkomma detta. Innan beredningen har redovisat sitt uppdrag och detta är berett i vanlig ordning är jag inte beredd att gå in på vilka åtgärder regeringen kan tänkas vidta med anledning av redovisningen.

Jag vill emellertid redan nu framhålla att jag anser det mycket viktigt att vi kan bevara våra sista oskyddade urskogsartade områden.

Anf. 47 LENNART DALÉUS (c):

Fru talman! Jag tackar naturligtvis för svaret. Mycket i svaret rymmer att utredningar pågår, och det är litet svårt att komma runt i en debatt. Sådana behövs naturligtvis.

När det gäller Fastighetsverket är det hela litet lättare, därför att där kan saker ske snabbare än genom att avvakta utredningar. Den centrala frågan gäller till att börja med hur Fastighetsverket förhåller sig. Miljöministern säger att det är självklart att Fastighetsverket inte skall avverka värdefulla urskogsområden. Men det finns ett litet problem i definitionen av urskogar, som inte är alldeles enkel. Jag menar att man bör lägga sig vinn om att skydda den skog som är värdefull, och som bör skyddas även om den inte har kategoriserats eller klassats som urskog.

För inte så länge sedan fördes en debatt där chefen för skogsförvaltningen på Fastighetsverket deltog. Debatten gällde ett speciellt område, som jag inte behöver gå in på eftersom miljöministern eftersom miljöministern ju inte bör beröra särskilda ärenden. Chefen för skogsförvaltningen klarade i alla fall ut att man också måste tänka på vinstkraven i sin verksamhet. Hon förde ett litet svävande resonemang kring att det nu inte var aktuellt att avverka i det område jag tänker på. Det har i flera olika sammanhang angivits som mycket värdefullt – i själva verket som naturskog. Området finns i Jokkmokks kommun.

Jag undrar om det inte är dags att Fastighetsverket, sannolikt efter ingripande från regeringen, börjar reda ut mycket tydligt och klart vilka

områden man avser att avsätta som reservat. Kan inte miljöministern hålla med om att det är nödvändigt att få sådana pusselbitar klara för sig när man skall dra upp en långsiktig naturvårdsplan för Sverige? Man bör få veta hur just den här tydliga aktören tänker bete sig och agera. Det får inte bara vara resultatet av en förhoppning om att man inte i år eller nästa år behöver ta de här skogarna i anspråk, vilket Fastighetsverket uppenbarligen nu ändå överväger.

En annan sak som jag ber miljöministern kommentera är att det hela tiden sker någonting medan vi väntar på utredningarna. Det ageras ute i de här skogarna; det dras vägar eller man betar sig på annat sätt. Jag är rädd för att man, om man inte skyndar på, fragmentiserar litet av hanteringen. När vi sedan nalkas området i akt och mening att med ett eller annat instrument göra det till skyddat, finner vi att det redan är uppsplittat och att tiden har sprungit ifrån oss. Jag tycker att kravet på Fastighetsverket att tala om vilka intentioner det har skulle hjälpa till att skapa grunden för ett långsiktigt riktigt agerande.

Miljöministern nämnde också certifieringsprocessen. Det är riktigt att Fastighetsverket deltar i den. Men den processen är inte klar. Vi vet inte riktigt var den landar. Vad jag har förstått skall den slutförhandlas och diskuteras just i dessa dagar. Hur detaljerad den blir kommer som sagt inte att framgå i dag, utan litet senare. Därför tycker jag att oberoende av certifieringsprocessen borde Fastighetsverket vara med om att utforma en plan för sitt gammelskogsinnehav.

Anf. 48 Miljöminister ANNA LINDH (s):

Fru talman! Jag tror att Lennart Daléus och jag är väldigt överens i den här frågan. Det är självklart att Fastighetsverket har ett ansvar som skogsägare. Jag ställer nog dessutom ett extra krav på det, eftersom det är just Fastighetsverket.

Däremot har inte regeringen velat föregripa certifieringen och Miljövårdsberedningens förslag med att lägga ytterligare formella krav på Fastighetsverket att nu redovisa vilka områden som skall skyddas. Men jag förutsätter att Fastighetsverket inte avverkar skyddsvärda områden medan diskussionen fortsätter.

Eftersom jag också är medveten om att s.k. riktig urskog är mycket begränsad, använde jag i svaret mycket medvetet ordet urskogsartade för att markera att det också gäller urskogsliknande skog, dvs. annan skyddsvärd skog än det som kan betecknas som ren urskog.

Jag förutsätter alltså att Fastighetsverket tar detta ansvar. De har ju också markerat väldigt tydligt i certifieringsprocessen och i andra sammanhang att de är beredda att göra det. Sedan får regeringen återkomma när vi har fått förslagen från Miljövårdsberedningen – vi får dem inom en månad – och när vi har sett hur certifieringsprocessen går.

Den andra frågan när det gäller Fastighetsverket handlar ju också om huruvida det finns möjlighet att Fastighetsverket i vissa fall går in och byter avverkningsrätter för att hjälpa de små privata skogsägarna. Där håller vi på att göra en inventering av lämpliga områden för att därefter återkomma. Förmodligen återkommer vi även till riksdagen med detta. Jag tror att det vore bra om man kunde hitta ett sätt att ge små skogsägare i fjälltrakterna möjlighet att få avverkningsrätter på Fastighetsverkets mark för att i stället kunna bevara sina egna ännu mer skyddsvärda

skogsområden. Nu tittar vi på om vi kan använda Fastighetsverkets mark till detta i viss utsträckning. Regeringen avser att återkomma med detta.

Anf. 49 LENNART DALÉUS (c):

Fru talman! Det är nog sant som miljöministern säger att vi har en likartad syn på den här frågan. Jag märker bara att jag är litet mer orolig – möjligen är det tidigare erfarenheter som gör mig luttrad – över de ordval som man kan se här. Jag har all respekt för att miljöministern nu tycker att det är självklart att Fastighetsverket inte skall avverka värdefulla urskogsområden. Det säger hon ju i svaret också. Jag har respekt för att miljöministern säger att det är självklart.

Men det intryck jag får av Fastighetsverkets agerande är på något sätt att skogarna får stå så länge det finns tycke för detta hos de ansvariga. Men det långsiktiga skyddet i Fastighetsverkets agerande finns inte. Det är kanske inte en självklar tolkning att detta är giltigt i en mer handfast mening. Jag tycker i själva verket att den är otillräcklig. Jag har också respekt för att man skall vänta på de utredningar och det underlag som kan komma. Men låt mig ändå ställa den försåtliga frågan om miljöministern är beredd, när materialet har kommit och när vi vet vad Miljövårdsberedningen säger och hur Fastighetsverket agerar, att uppdra åt Fastighetsverket att avsätta gammelskogsområden på statens mark som reservat för långsiktigt skydd.

Fru talman! I min avslutande replik tänker jag ställa några frågor som gäller Miljövårdsberedningens arbete på det här området. Jag återkommer till det då.

Anf. 50 Miljöminister ANNA LINDH (s):

Fru talman! Jag anser att det är viktigt att ställa krav på Fastighetsverket. Men det är också viktigt att ställa krav på alla skogsägare. Därför tycker jag att det är rimligt att inte i förtid bryta ut enbart Fastighetsverket. Jag tror att det kan minska pressen på övriga stora skogsägare att också ta sitt ansvar.

Utan att föregripa Miljövårdsberedningens arbete, vill jag säga att jag tror att det framtida arbetet kommer att inriktas på att samtliga stora skogsägare gemensamt får ta på sig ett större ansvar för att skydda värdefull skogsmark.

Jag har tidigare sagt – och även fått mycket kritik för det från skogsbolagen – att de stora skogsägarna och skogsbolagen bör kunna ta ett större ansvar än de små skogsägarna. Men jag anser att det är rimligt, eftersom en stor skogsägare alltid kan byta en avverkning i ett område mot en avverkning i ett annat område. Det växer mer skog i Sverige än vi avverkar för närvarande. En stor skogsägare är inte lika beroende av inkomsten från den skyddsvärda skogen.

Däremot inser jag att vi inte heller kan kräva ett mycket vittgående ansvar för den skyddsvärda skogen av de stora skogsägarna utan att ge någon ersättning. Därför tror jag att man skall försöka hitta en långsiktig överenskommelse med alla stora skogsägare som innebär att skogsägarna åtar sig att spara den skyddsvärda skogen. Även om de inte får ersättning i år eller nästa år, kommer de att få ersättning inom en tioårsperiod. Jag

tror att vi måste försöka få ett moratorium så att man hinner köpa in och hitta former för att bevara och skydda den skyddsvärda skogen.

Jag hoppas att vi skall kunna hitta en sådan överenskommelse för framtiden. Därmed räknar jag med att samtliga stora skogsägare också skall vara med i fortsatta diskussioner med regeringen för att hitta former för att klara skogen.

Prot. 1996/97:108

27 maj

---

*svar på
interpellationer*

Anf. 51 LENNART DALEUS (c):

Fru talman! Nu tar miljöministern upp Miljövårdsberedningens material. Jag tycker också att det är viktigt. Jag har läst direktiven för det arbete Miljövårdsberedningen gör i den här frågan. Jag tycker nog att det är ett litet smalt uppdrag. Innehållet i det man skall göra är litet smalt. Det saknas moment, bl.a. de moment som miljöministern själv berör, dvs. finansiering och frågan om hur de större företagen skall ta ansvar. Det är självfallet de som har bärkraft att kunna ta ett ansvar på ett naturligt sätt.

Jag tänkte fråga miljöministern vilka andra underlag än Miljövårdsberedningens material som kommer att ligga till grund för regeringens hantering av den här frågan. Jag fick svar nu i finanseringsdelen. Där vill jag gärna uppmuntra och knuffa på ytterligare, om det behövs, när det gäller att ta upp överläggningar med de stora skogsföretagen. Vi i Centern har ju skrikit i högan sky när det gäller avgifter av olika slag för att uttaxera skogsägarna så att de skall delta i att betala det allmännas önskemål om skydd.

Däremot har vi sagt att det i dagens klimat sannolikt går att hitta ett långsiktigt skydd som bygger just på samtal och överenskommelser med de ekonomiskt bärkraftiga. Jag tycker att det är väldigt bra om det är detta som ligger i miljöministerns redovisning. När vi har föreslagit det tidigare i riksdagen har vi inte kunnat samla ihop en riktigt rejäl majoritet här i kammaren kring sådana förslag. Men ligger det nu någonting sådant i miljöministerns agerande är jag naturligtvis bara glad. Jag tror också, som sagt, att det behövs något mer underlag än det förhållandevis smala som ligger i Miljövårdsberedningens arbete. Om miljöministern vill berätta något om detta, blir jag glad.

Anf. 52 Miljöminister ANNA LINDH (s):

Fru talman! I regeringens arbete utgår vi från Miljövårdsberedningens arbete, de rapporter som har kommit från Naturvårdsverket och Skogsvårdsstyrelsen och naturligtvis också från den samlade politiska klokskap som finns i regeringen. När det gäller kontakterna och diskussionerna med skogsbolagen har Anders Sundström och jag gemensamt träffat de stora skogsägarna för att börja den här diskussionen. Jag tycker att vi har mötts med intresse från skogsägarna. Diskussionen kommer att fortsätta efter det att vi har fått Miljövårdsberedningens förslag.

Jag tror att det handlar om att titta på olika sätt att klara att skydda skogen med nya former. Det bör finnas olika former mellan det traditionella naturreservatet och att inte ha några markanspråk alls, dvs. att låta det vara *status quo*. Jag tror att formerna däremellan kan underlätta när man försöker hitta en långsiktig plan för hur man skall klara de sista skyddsvärda skogarna i Sverige och ge dem ett fullgott skydd för framtiden.

den. Jag tror att Lennart Daléus och jag är överens om att detta är en av våra mycket viktiga miljövårds- och naturvårdsfrågor för framtiden.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Svar på interpellation 1996/97:287 om radioaktivt metallskrot

Anf. 53 Miljöminister ANNA LINDH (s):

Fru talman! Lennart Daléus har frågat mig om regeringen avser att vidta några åtgärder för att återanvänt radioaktivt metallskrot inte används i konsumentnära produkter och om regeringen avser att vidta några åtgärder för att förbättra kontrollen över vad det återvunna materialet används till.

Inledningsvis vill jag redogöra för den verksamhet som bedrivs i Sverige och för de författningsregler som gäller.

Vid Studsvik AB:s smältanläggning SMA i Studsvik smälts radioaktivt metallskrot med såväl svenskt som utländskt ursprung. I anläggningen smälts stål, mässing och aluminium. Studsvik AB redovisar varje halvår till Statens strålskyddsinstitut, SSI, de mängder skrot som behandlats. I bilaga till detta interpellationssvar redovisas i tabellform de mängder skrot som smälts under åren 1991–1996.

En viss mängd av det smälta skrotet friklassas, dvs. undantas från strålskyddslagens (1988:220) regler. Smält skrot som inte friklassas åter-sänds till avsändaren. I bilagan redovisas mängden smält skrot som har levererats från Studsvik efter friklassning åren 1993–1996.

Regler om s.k. friklassning finns i strålskyddslagen samt i förordning och myndighetsföreskrifter till denna.

För direkt friklassning, dvs. material som är undantaget strålskyddslagstiftningens tillämpningsområde, gäller att det utförda materialet får innehålla högst 500 Bq/kg, varav högst 100 Bq/kg får utgöras av alfa-strålände nuklider. Det får alltså användas helt fritt.

Studsvik ansöker dessutom hos SSI om att få friklassa smält skrot vars aktivitetssinnehåll överstiger det som gäller för gods som kan friklassas direkt. Enligt den praxis som utbildats så tillåter SSI friklassning av sådant smält skrot vars aktivitetssinnehåll inte överstiger 800 Bq/kg. Som villkor för sådan friklassning gäller att det smälta skrotet sänds till ett annat smältverk för omsmältning och att det blandas med annat skrot så att utspädning sker. Studsvik AB redovisar till SSI namnet på den smältanläggning till vilket skrotet skickas.

Aktivitetssinnehållet i skrotet mäts noggrant på sätt som SSI kontrollerar. Efter det att det smälta skrotet friklassats och därigenom undantagits strålskyddslagstiftningens tillämpningsområde sker ingen ytterligare kontroll.

När det sedan gäller material som på något sätt kommer i kontakt med livsmedel gäller särskilda regler. I 7 § livsmedelsförordningen (1971:807) anges att material för förpackning av livsmedel eller maskin, redskap, kärl eller annan utrustning för hantering av livsmedel inte får ha sådan beskaffenhet att genom dess användning fara uppkommer för att

livsmedlet tillförs främmande ämne, förorenas eller blir otjänligt som människoföda.

Om det är påkallat från hälsosynpunkt kan Statens livsmedelsverk, enligt 15 § livsmedelsförordningen, förbjuda att visst slag av förpackningsmaterial, utrustning eller transportmedel används vid hantering av livsmedlet.

SSI har nyligen gjort en översyn av de föreskrifter jag här har redogjort för. Även Livsmedelsverket har nyligen gjort en översyn av sina föreskrifter med anledning av EU:s direktiv när det gäller material och produkter. De har inte sett någon anledning att ändra reglerna.

Jag ser ingen anledning att föreslå regeringen att ändra gällande regler eller kontrollsystem i detta avseende. Jag har i denna fråga samrått med jordbruksministern.

Anf. 54 LENNART DALÉUS (c):

Fru talman! Den här frågan är av litet annan karaktär. Jag skulle vilja referera till Bo Lindell, chef för Strålskyddsinstitutet när jag började i kärnkraftsdebatten i mitten av 70-talet. Han sade vid flera tillfällen att det var onödigt och dumt att tillföra radioaktivitet till människans miljö som inte behöver finnas där. Vad han tänkte på då var att man var i färd med att stoppa in isotoper i körkort så att man skulle kunna identifiera dem på olika sätt. Det var onödigt och dumt. Varje tillförsel skall ifrågasättas.

Jag tycker att den här frågan just är av den karaktären. Här sker tillförsel av radioaktivitet – förvisso friklassat enligt konstens alla regler – till den mänskliga miljön, som kommer från ett material som är skapat som ett problem i flera fall, vad jag förstår, i kärnkraftverk.

Principiellt tycker jag att det bör vara kärnkraftsindustrins ansvar att ta hand om materialet på ett sådant sätt att jag inte kommer att drabbas av det i farlig eller s.k. ofarlig omfattning. Jag skulle alltså i grunden vilja att vi tog avstånd från en sådan här hantering och lät det här materialet vara ett problem för dem som har åstadkommit problemet.

Jag är antagligen litet extra känslig. Jag vet att jag kort kunde fråga miljöministern om det här vid ett tidigare tillfälle i kammaren. Jag skulle bra gärna vilja veta, fru talman, om det i min kaffesked eller min kaffemugg finns material som har tillhört stålkonstruktionen vid Barsebäck. Det skulle ha extra speciellt informationsvärde. Jag är inte säker på att jag skulle vilja ha ett sådant material i min kaffesked.

Då är min enkla fråga: Finns det med det här förfarandet en möjlighet att jag i min kaffesked kan få material som härrör från radioaktivt skrot som behandlas på det sätt som miljöministern beskriver?

Skälet till att jag frågar är naturligtvis att jag tycker att det finns en parallell mellan den här frågan och den som vi för från tid till annan om gentekniskt förändrade organismer och deras förekomst i vår föda. Det sägs att det materialet är lika ofarligt som livsmedel framställt på icke gentekniskt manipulerat sätt.

Det finns många människor som vill veta detta. Därför driver vi en ganska intensiv kampanj, tror jag, både miljöministern och jag, i frågan om rätten till en märkning av produkter som härrör från ett sådant tillverkningsförfarande. Också där är vi osäkra på om det finns en hälsorisk eller inte. Vad jag begriper finns det skäl att vara orolig eller osäker när det gäller hälsorisken också i det här fallet.

Om miljöministern väljer den andra vägen och säger att det är uteslutet med en hälsorisk kan vi sannolikt starta en intressant debatt med den utgångspunkten. Men om miljöministern delar min uppfattning att det råder en osäkerhet här på samma sätt som när det gäller gentekniskt manipulerade material, är det då inte rimligt att vi ställer samma krav på märkning av materialet som vi gör när det gäller gentekniskt förändrade produkter?

Då inställer sig genast tanken: Så besvärligt! Hur skall man ordna det när det gäller alla dessa saker som har smälts ned? Det är lika besvärligt som att hålla reda på sojan i olika livsmedelsprodukter. Att det uppstår problem och blir besvärligt är rimligen ett problem för dem som har åstadkommit dessa.

Anf. 55 Miljöminister ANNA LINDH (s):

Fru talman! Jag vill i och för sig inte heller ha Barsebäck i min kaffesked. Om det sedan beror på rationalitet eller på att det känslomässigt är obehagligt kan man diskutera. Men även om det är känslomässiga skäl, vill inte jag heller ha Barsebäck i kaffeskeden.

Jag tror inte att det här är ett område som vi kan hantera genom en annan lagstiftning än den vi redan har och andra gränsvärden än de som redan gäller. Även om vi försöker ha en bättre kontroll över metallskrot, även om vi skulle ha en samhällskontroll och statliga regler för det metallskrot som hanteras vid Studsvik är det ingenting som garanterar att Lennart Daléus inte får en kaffesked från Tyskland eller något annat land där det fortfarande ingår samma slags material.

Därför tror jag inte att det är lagstiftningen som skyddar våra kaffeskedar, utan det är i så fall konsumenttrycket. Jag tycker att det är rimligare att man som konsument frågar var materialet kommer ifrån och att företagen inte använder sådant material för konsumentnära produkter.

Man skall också komma ihåg att det inte enbart är kärntekniskt material som kan komma ifråga. Det finns ju också annat material, t.ex. från sjukvården och liknande, som kan hamna både i friklassat material och i det som SSI fattar speciella beslut om.

Men det här är ett av de fall där jag menar att konsumenttrycket är effektivare än vad eventuell lagstiftning är. Den tror jag att det alltid går att gå vid sidan av, med tanke på att samma regler inte gäller i andra länder.

Anf. 56 LENNART DALÉUS (c):

Fru talman! Nu intar miljöministern en litet annan position i den här frågan än när det gäller gentekniskt manipulerad soja. Det finns exakta paralleller i resonemanget om att märkning förekommer i andra länder och att vi har svårt att kontrollera det.

Men, fru talman, Sverige kan ju faktiskt driva frågor på olika sätt. Man kan driva krav på att även kaffeskeden från Tyskland märks, på samma sätt som vi driver krav på livsmedelsområdet. Jag är inte riktigt säker på konsumenttrycket, som är det argument vi för när det gäller soja. Också där behövs det krav ställda på en mer auktoritativ nivå för att åstadkomma förändringar.

Även om det här är ofarligt på det sätt som miljöministern beskriver, även om hon säger att de regelverk och de normer vi har när det gäller

radioaktivt material i övrigt skall gälla även på här området, så tillför vi detta hela tiden. Det åker ut i systemet. Om det hamnar i brobalkar är det kanske mindre problematiskt. Kaffeskedar är något annat. Men det åker ut i systemet, och vi vet faktiskt inte vad det leder till att vi skickar ut fler saker.

Jag vill ändå precisera frågan till miljöministern. Är hon, mot den parallella bakgrund jag har redovisat när det gäller gentekniskt material, ändå beredd att driva frågan internationellt på samma sätt, dvs. åstadkomma ett regelverk kring materialet? Både hon och jag slipper ha det i kaffeskeden, och det blir en märkning av materialet – parallellt med hur det sker med det gentekniska materialet.

Några speciella frågor i miljöministerns svar gjorde mig intresserad. Det gäller radioaktivt metallskrot av såväl svenskt som utländskt ursprung. Det kan förtjäna att sägas högt att utländskt material tas in och smälts ned i Sverige. I bilagan till miljöministerns svar ser man det intressanta att det är en oherrans mängd ton som tas in varje år till Sverige till smältning i Studsvik. Men det är väsentligt mindre som skickas därifrån friklassat under motsvarande år.

Under 1996 uppgår det inkomna materialet till närmare 500 ton. Det som skickas ut är 21 ton. Ett av materialen var mässing. Det är en väsentlig skillnad mellan det som har tagits in för smältning och det som skickats ut. Det kan ha varit av sådan beskaffenhet att det verkligen inte förtjänade friklassning. Det kan vara intressant. Hur pass radioaktivt är materialet? Är det ett strängt radioaktivt material som kommit in och som inte har passerat ett godkännande i Studsvik? Har det sedan gått vidare för att spädas ut – som miljöministern formulerade det – på något annat ställe, för att därmed uppnå den tillräckligt låga nivån per kilo? Jag tycker att detta manar till en viss förklaring. Var har alla de mängder tagit vägen som inte friklassats från början? Har de rent av skickats tillbaka till ursprungsavsändaren? Är det en rimlig hantering att ta in materialet, smälta ned det, konstatera att det inte uppfyller kraven, och sedan skicka tillbaka till den som har skapat det?

Den sista frågan gäller utspädning. Tiden springer iväg. Det är en gammal tes att *the solution to pollution is dilution*, som det heter på engelska. Det blir inte riktigt samma roliga formulering på svenska, dvs. att lösa problemen med hjälp av utspädning. Detta kan väl rimligen inte vara lösningen på problemet med denna radioaktivitet som ministern i längden vill förorda?

Anf. 57 TALMANNEN:

För att inga missförstånd skall uppstå, ministern, vill jag påminna om att vi i protokollet endast kan ta in sådant som har sagts i kammaren. Bilagan som sådan kommer alltså inte att ingå i protokollet.

Anf. 58 Miljöminister ANNA LINDH (s):

Fru talman! Jag skall tänka på det vid nästa tillfälle.

Först och främst tycker jag att Lennart Daléus motsäger sig själv när han jämför med det gentekniska. Det är väl ganska uppenbart att konsumenttrycket har varit oerhört mycket effektivare på det området än vad diskussionen inom EU om märkning har varit. Det är också konsument-

trycket som har medfört att det har blivit en ordentlig debatt om märkning, att företag har dragit tillbaka produkter och att varor har märkts trots att man inte kommit överens om formella regler.

Jag drev denna fråga mycket hårt i EU. Men eftersom det dels var en långsam och omständlig procedur, dels inte fanns riktig enighet mellan länderna, är det konsumenttrycket, inte lagstiftningen, som jag får tacka för att vi har fått en försiktighetsprincip att råda när det gäller det gentekniska.

Det är viktigt att komma ihåg att Sverige hanterar sådant material på ungefär likadant sätt som sker i andra länder. Vi har tittat på hur det t.ex. ser ut med friklassat material i andra länder. Skillnaden är att gränsen där är dubbelt så hög jämfört med Sverige. I Finland, Belgien och Tyskland finns det ett riktvärde på 1 000 Bq/kg i stället för 500 Bq/kg, som vi har i Sverige.

Sedan var det tabellen. Det lär väl bli fullständig förvirring i protokollet eftersom tabellen inte finns med tillsammans med svaret. Det som redovisas i tabellen är dels det som är smält, dels det som är friklassat. En hel del av detta sänds, precis som jag sade i svaret, tillbaka till avsändaren.

Anf. 59 LENNART DALÉUS (c):

Fru talman! Det här visar att det är mycket som smälts i Studsvik, och det är litet som skickas därifrån friklassat. Det finns en stor mängd som tar vägen någonstans. Det kan vara klumpiga vägar, tillbaka till ursprungsland eller ursprungsanvändaren eller genom utförd utspädning ut i systemet. Det bjuder emot alla mina miljömässiga instinkter att det skall vara så.

Miljöministern säger att konsumenttrycket i fråga om gentekniska produkter drev fram förändringen. Jag tror att konsumenttrycket spelar en stor roll, men är inte allt. Det är viktigt att även från förtroendevald sida, dvs. politisk sida, ta ledningen i frågan och ta initiativ i vad man kan förmoda vara konsumenternas intressen. Detta gäller särskilt denna fråga, eftersom den skiljer sig litet från vad som gäller gentekniskt förändrade livsmedel. Skickar man ut sådant stål att bli en del i en brokonstruktion, har det litet längre tidsvärde – får man hoppas, jag tänker inte på Öresundsbron – än vad tillfälliga livsmedelsprodukter har. Det är en litet annan dimension om materialet cementeras i systemet.

Fru talman! Jag har inte några repliker kvar, och behöver dem inte heller. Jag vill gärna uppmana miljöministern att medverka till tre saker. För det första att få Sverige att upphöra att importera utländskt material för sådan hantering i Sverige. För det andra att miljöministern aktivt arbetar för att märkning kommer till stånd av sådana produkter av sådant material – vare sig de kommer från andra länder eller Sverige och oavsett om det är besvärligt. För det tredje att miljöministern medverkar till att sådant material inte får användas i konsumentnära – framför allt inte livsmedelsrelaterade – produkter.

Anf. 60 Miljöminister ANNA LINDH (s):

Fru talman! Jag upprepar att jag anser att i det här fallet är konsumenttrycket betydligt effektivare än vad det är att försöka styra detta lagstiftningsvägen.

Lagstiftning innebär att man har fri användning av det som är friklasat. Allt övrigt utländskt material sänds tillbaka till beställarna och blir därmed inte ett problem för Sverige.

Jag tycker att det är viktigt att vi är mycket noga, eftersom Sverige är ett land som ligger långt framme miljömässigt och som driver många miljömässiga frågor, när vi väljer ut vilka frågor vi skall lägga stort arbete på internationellt.

I det här fallet finns det inga experter, till skillnad från det gentekniska området, eller myndigheter som har sett något större problem än det att konsumenterna inte vill ha produkterna. Det skulle vara fel att använda svensk energi åt ett internationellt arbete för att förändra lagreglerna. Jag tror att konsumenttrycket är det effektivaste medlet.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 1996/97:108

27 maj

---

svar på

interpellationer

13 § Anmälan om inkommen faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen

Talmannen meddelade att följande faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen inkommit och delats ut till kammarans ledamöter:

Förslag till Rådet om gemensam åtgärd om tillfälligt skydd för fördrivna

14 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades

Propositioner

1996/97:139 till utrikesutskottet

1996/97:157 till trafikutskottet

1996/97:165 till kulturutskottet

15 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter

Konstitutionsutskottets betänkanden 1996/97:KU9 och KU20

Finansutskottets betänkande 1996/97:FiU23

Lagutskottets betänkanden 1996/97:LU16, LU17, LU20 och LU22

Socialförsäkringsutskottets betänkanden 1996/97:SfU11 och SfU16

Jordbruksutskottets betänkanden 1996/97:JoU15, JoU18 och JoU19

16 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades

Propositioner

- 1996/97:115 Mer tillgänglig kollektivtrafik
- 1996/97:136 Ny ellag
- 1996/97:137 Nollvision och det trafiksäkra samhället
- 1996/97:141 Högskolans ledning, lärare och organisation
- 1996/97:142 Handlingsoffentlighet vid vissa stiftelser
- 1996/97:146 Vissa frågor om personlig assistans
- 1996/97:153 Ändringar i lagen om offentlig upphandling
- 1996/97:155 Enhetlig registerlagstiftning på socialförsäkringsområdet, m.m.
- 1996/97:156 Avveckling av specialistsjukhus och vårdhem
- 1996/97:158 Radio och TV under höjd beredskap och vid svåra påfrestningar på samhället i fred
- 1996/97:160 Långsiktigt hållbara trafiklösningar i Stockholm och Göteborg
- 1996/97:161 Öresundsförbindelsen och Citytunneln
- 1996/97:162 Utbildning i teckenspråk för vissa föräldrar m.m.
- 1996/97:163 Den kooperativa företagsformen
- 1996/97:164 Europol
- 1996/97:166 Omprövning av skuldsanering

Skrivelser

- 1996/97:120 Handikappolitik
- 1996/97:138 Redogörelse för den svenska krigsmaterielexporten år 1996
- 1996/97:152 Redovisning av Allmänna pensionsfondens verksamhet år 1996

Skatteutskottets betänkanden

- 1996/97:SkU19 Ändringar i skatteregisterlagen, m.m.
- 1996/97:SkU20 Ny förmögenhetsskattelag
- 1996/97:SkU21 Vissa frågor inför allmän fastighetstaxering år 1998 av lantbruk
- 1996/97:SkU22 Mervärdesskatt – Beskattningsland för telekommunikationstjänster, m.m.

Näringsutskottets betänkanden

- 1996/97:NU8 Sverige, EU och handelspolitiken inför 2000-talet
- 1996/97:NU14 Sverige och den inre marknaden

Jordbruksutskottets betänkande

- 1996/97:JoU22 Ikraftträdande av lagen (1994:1818) om åtgärder beträffande djur och växter som tillhör skyddade arter

Anmälades att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 26 maj

1996/97:561 av *Peter Weibull Bernström* (m) till arbetsmarknadsministern

Diskriminering av icke fackanslutna arbetstagare

1996/97:562 av *Sten Tolgfors* (m) till arbetsmarknadsministern

Arbetsmarknadsutbildningen

1996/97:563 av *Sten Tolgfors* (m) till arbetsmarknadsministern

Ökad anställning av medarbetare vid företagen

1996/97:564 av *Sten Tolgfors* (m) till arbetsmarknadsministern

Provanställningstiden

1996/97:565 av *Karin Pilsäter* (fp) till kulturministern

Presstödsnämnden

den 27 maj

1996/97:566 av *Marietta de Pourbaix-Lundin* (m) till statsrådet Ulrica Messing

Krav på fackligt medlemskap för löneförhöjning

1996/97:567 av *Ulla Hoffmann* (v) till socialministern

Plötslig spädbarnsdöd och nikotin

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 3 juni.

18 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmälades att följande skriftliga svar på frågor inkommit

den 27 maj

1996/97:531 av *Berndt Ekholm* (s) till utrikesministern

Valet i Kongo

1996/97:537 av *Eva Goës* (mp) till statsrådet Leif Pagrotsky

Exportkreditnämnden

1996/97:542 av *Bengt Hurtig* (v) till utrikesministern

Åtgärder i andra länder från Turkiets regering

1996/97:543 av *Bengt Hurtig* (v) till utrikesministern

Turkiets inmarsch i Irak

1996/97:557 av *Gullan Lindblad* (m) till statsrådet Maj-Inger Klingvall

Underhållsstöd

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 3 juni.

Förhandlingarna leddes av talmannen.

Vid protokollet

ULF CHRISTOFFERSSON

/Barbro Nordström

1 § Justering av protokoll.....	1
2 § Meddelande om frågestund.....	1
3 § Meddelande om plan för kammarens sammanträden 2–12 juni	1
4 § Meddelande om preliminär plan för kammarens sammanträden hösten 1997	1
5 § Meddelande om uteblivna svar på interpellationer	1
6 § Meddelande om fördröjda svar på interpellationer	2
7 § Svar på interpellationerna 1996/97:303, 318, 336, 347, 357 och 365 om fredsprocessen i Mellanöstern	3
Anf. 1 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s).....	3
Anf. 2 EVA ZETTERBERG (v).....	5
Anf. 3 BERNDT EKHOLM (s).....	6
Anf. 4 LARS HJERTÉN (m).....	7
Anf. 5 INGRID NÄSLUND (kd)	8
Anf. 6 ANDREAS CARLGREN (c).....	9
Anf. 7 YVONNE RUWAIDA (mp)	10
Anf. 8 HÅKAN HOLMBERG (fp)	11
Anf. 9 MIKAEL ODENBERG (m).....	12
Anf. 10 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s).....	12
Anf. 11 EVA ZETTERBERG (v).....	13
Anf. 12 BERNDT EKHOLM (s).....	14
Anf. 13 LARS HJERTÉN (m).....	16
Anf. 14 INGRID NÄSLUND (kd)	16
Anf. 15 ANDREAS CARLGREN (c).....	17
Anf. 16 YVONNE RUWAIDA (mp)	18
Anf. 17 HÅKAN HOLMBERG (fp)	20
Anf. 18 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s).....	20
Anf. 19 EVA ZETTERBERG (v).....	21
Anf. 20 BERNDT EKHOLM (s).....	22
Anf. 21 LARS HJERTÉN (m).....	22
Anf. 22 INGRID NÄSLUND (kd)	23
Anf. 23 ANDREAS CARLGREN (c).....	23
Anf. 24 YVONNE RUWAIDA (mp)	24
Anf. 25 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s).....	24
8 § Svar på interpellation 1996/97:283 om svenska språket i EU.....	25
Anf. 26 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s).....	25
Anf. 27 BENGT HURTIG (v).....	26
Anf. 28 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s).....	27
Anf. 29 BENGT HURTIG (v).....	27
Anf. 30 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s).....	28
9 § Svar på interpellation 1996/97:284 om dödsstraff	28
Anf. 31 Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s).....	28
Anf. 32 HÅKAN HOLMBERG (fp)	29

Anf. 33	Utrikesminister LENA HJELM-WALLÉN (s).....	30
Anf. 34	HÅKAN HOLMBERG (fp)	30
10 §	Svar på interpellation 1996/97:274 om jämställdhetsa-	
	spekter på fysisk planering och byggd miljö	31
Anf. 35	Inrikesminister JÖRGEN ANDERSSON (s).....	31
Anf. 36	Andre vice talman GÖREL THURDIN (c).....	32
Anf. 37	INGA BERGGREN (m).....	33
Anf. 38	Inrikesminister JÖRGEN ANDERSSON (s).....	34
Anf. 39	Andre vice talman GÖREL THURDIN (c).....	35
Anf. 40	INGA BERGGREN (m).....	36
Anf. 41	Inrikesminister JÖRGEN ANDERSSON (s).....	36
Anf. 42	Andre vice talman GÖREL THURDIN (c).....	37
Anf. 43	Inrikesminister JÖRGEN ANDERSSON (s).....	37
Anf. 44	TALMANNEN	37
Anf. 45	Inrikesminister JÖRGEN ANDERSSON (s).....	37
11 §	Svar på interpellation 1996/97:280 om skydd av gam-	
	melskog	38
Anf. 46	Miljöminister ANNA LINDH (s).....	38
Anf. 47	LENNART DALÉUS (c)	38
Anf. 48	Miljöminister ANNA LINDH (s).....	39
Anf. 49	LENNART DALÉUS (c)	40
Anf. 50	Miljöminister ANNA LINDH (s).....	40
Anf. 51	LENNART DALÉUS (c)	41
Anf. 52	Miljöminister ANNA LINDH (s).....	41
12 §	Svar på interpellation 1996/97:287 om radioaktivt me-	
	tallskrot.....	42
Anf. 53	Miljöminister ANNA LINDH (s).....	42
Anf. 54	LENNART DALÉUS (c)	43
Anf. 55	Miljöminister ANNA LINDH (s).....	44
Anf. 56	LENNART DALÉUS (c)	44
Anf. 57	TALMANNEN	45
Anf. 58	Miljöminister ANNA LINDH (s).....	45
Anf. 59	LENNART DALÉUS (c)	46
Anf. 60	Miljöminister ANNA LINDH (s).....	47
13 §	Anmälan om inkommen faktapromemoria om förslag	
	från Europeiska kommissionen.....	47
14 §	Hänvisning av ärenden till utskott	47
15 §	Förnyad bordläggning	47
16 §	Bordläggning.....	48
17 §	Anmälan om frågor för skriftliga svar	49
18 §	Anmälan om skriftliga svar på frågor	49
19 §	Kammaren åtskildes kl. 17.01.	50

